Общественно-политическая газета
Ханты-Мансийского автономного округа – Югры

Хӑнты ясӑӈ

ПЯТНИЦА
19 сентября 2014 года
№ 18 (3414)

www.khanty-yasang.ru

Основана 1 ноября 1957 года

Хӑнты нєӈӈӑн Лилия Иосифовна Цуканова (Гришкина) па Альбина Леонидовна Мазур (Гришкина)

Тӑм номерӑн лӯӈтаты

2-3
Хӑннєхә вәлты щир олӑӈӑн декларация нєпек

3-6
Шуши мир вәлты щир мӯвтєл мир вєрӑт вантты па тӯӈматты тӑхи декларация нєпек

8
Нуви сӑӈхум вошн лӯӈӑн няврємӑт пӑты «Сӯлтумие» рӯтьщӑты тӑхи рәпитӑс

12-13
Хутыса Сәрханл районӑн Сытомино кәртӑӈ шуши ёх вәлдӑт

14-15
Кӑт яйӈӑн – нёмӑсӈӑн Александр па Сергей Пилипец вәлупсы олӑӈӑн

Хӑннєхә вәԓты щир олӑӈӑн декларация нєпек

Хӑннєхә вәԓты щир оԓӑӈӑн декларация нєпек1948-мит оԓн ван хӑтԓ тыԓӑщ 10-митн Объединённой Нацияйт Организация (еԓԓы лӯӈтаты Мӯвтєԓ мир вєрӑт вантты па тӯӈматты тӑхи) Генеральной Ассамблея тӑхи унтасн вӯсы.

Мєт оԓӑӈ ясӑӈ

Вӯянтман артащты, хӑннєхә хотӑӈ мира ям вәԓупсы артаԓӑты, па вәԓьня, вещкат па ԓәхсӑӈ вәԓты щир тывл, хән мир имуртӑн яма вәԓԓӑт; па

вӯянтман артащты, атма вантман па вєрман хӑннєхә вәԓты щир кулащты па ԓаԓясты, щит хӑннєхәя еԓєм па атум ут, тӑмӑщ вәԓупсы вєрты, хута мир вєритԓӑт путӑртты па вәԓьняя ӑн пӑԓман, нӯша ӑн тӑйман, мира нух аԓмӑсты, па

вӯянтман артащты, щит мосл, ԓәԓн хӑннєхә вәԓты щир кәща ёх поступсы щирн ат ԓавӑԓсы, хӑннєхә аԓ юхтӑс щимӑщ ута, хән юхи хӑщумн, атум па ԓавӑрт вәԓупсы пурайн кӯтӑӈа ӑн йис; па

вӯянтман артащты, мирӑт кӯтэԓн ԓәхсӑӈа вәԓты щира еԓԓы нётты;па

вӯянтман артащты, ияха пиԓтум мирӑт тӑхи мєт вуԓаӈ поступсыйн вуԓаӈ вәԓты щирӑт артаԓӑсӑт, тынӑӈ хӑннєхә сурт па хә муй па ими исыр вәԓты щир па нётупсы вєрӑт па вән вәԓьня вәԓупсы йирӑт нух аԓумты; па

вӯянтман артащты, тӑм пӑты хуԓыева вєрты утӑт мосԓ вәԓты щирн па вәԓьняя вантман вєрты,

Вуԓаӈ Ассамблея,

Тӑм декларация нєпек хӑннєхә вәԓты щирӑт еԓԓы *артаԓӑл*,

хута ияха лӯӈтӑсты мирӑт па мӯвӑт щитӑт вєрты па ԓэщӑтты ат ԓӑӈхасӑт, кашӑӈ хӑннєхә па кашӑӈ ияха пиԓтум мир тӑхи, тӑм декларация иса ут щирн, вәнԓтыйԓты ат ԓӑӈхасӑт, па щи вәԓты па вәԓьня щирӑта нётты, мӯвтєԓ мирхотӑт унтасн, тӑм утӑт вєритԓыйт вәты па ԓэщӑтты мӯвӑӈ мир кӯт тӑхет, щи тумпийн мӯв ԓуват мирӑт кӯтн, ԓыв поступсы пиԓа вәԓԓӑт.

1-мит статья

Хуԓыева мирӑт вәԓьня па имуртӑн вәԓты щира сєма питԓӑт. Ԓыв нумсаӈӑт па ԓывеԓа еԓєм атум ут вєрты па кӯтэԓн ԓыв ԓәхсӑӈа вәԓԓӑт

2-мит статья

Кашӑӈ хӑннєхә вәԓты па вәԓьня па ԓащкам щир ат тӑйс, щитӑт тӑм декларация нєпекн хӑншман, иса ищирн вәԓ, муй єԓ сухԓ па хураспи, муй хә па нє хуят кєпи, муй па ясӈӑԓ па щирн сащԓ, мӑта кєпи ԓәӈха ӑн эвлӑс, политика муй па ута вєритԓ эвӑԓты, мӑта мира лӯӈтӑсԓ, муйсӑр пурмӑс тӑйԓ, тащӑӈ муй нӯша хуята лӯӈӑтԓы па, мосӑӈ, па щира.

Щи тумпийн, ӑн мосԓ ар щира вәԓупсы лӯӈӑтты, вәԓты щир муй па мӯвтєԓ мӯв нєм, хуԓта хӑннєхә лӯӈтӑсԓ, тӑм мӯв хуятн ԓавӑԓԓы, лӯв сӑттэԓа вәԓ па рәпитԓ па па щирн нух ертман.

3-мит статья

Кашӑӈ хуят вәԓты щира, вәԓьняя па лӯвеԓа ԓэваса кєтумты ӑн рӑхԓ.

4-мит статья

Нємхуят ԓавӑрт рәпатая муй па митхәя вӯты ӑн рӑхԓ; митхә па хӑннєхә еԓԓы вәԓупсы щирн тыныты ӑн мосԓ.

5-мит статья

Нємхуят сєӈкты, шәкатты па атма тӑйты ӑн рӑхԓ.

6-мит статья

Кашӑӈ хуят, хута кєпи ӑн вәс, иса вәԓты щир тӑйԓ.

7-мит статья

Хуԓыева мирӑт поступсы щирн имуртӑт, ԓыв ихураспет, имурт поступсы щирн вәньԓьԓыйт. Иса мирӑт имурт вәԓты щирԓаԓ ԓавӑԓԓыйт, тӑм декларация нєпек щирн юврая вєрты ӑн рӑхԓ, нємхуята атма вєрты ӑн мосԓ.

8-мит статья

Кашӑӈ хуят вәԓты щир йиԓпа мир сӯт унтасн ԓэщӑтты вєритԓ, щит конституция па поступсы щирн ԓэщӑтԓы.

9-мит статья

Нємхуятн хӑннєхә ӑн вєритԓы кӑсна хота омӑсты, ӛрн ерты, катӑԓты муй па йира вәшӑтты.

10-мит статья

Кашӑӈ хуят, муԓты щухлӑӈ лӯв пиԓэԓа тывԓ ки, вєритԓ имурт щирн, лӯв вєрԓ сӯтн нух ат вантсы.

11-мит статья

1.Кашӑӈ хуят, муԓты вевтам ут вєрмӑԓ юпийн, атум хуята лӯӈӑтты ӑн вєритԓы, атум вєрԓаԓ сӯт ёхн нух ванттыйн, щи юпийн лӯв вәньԓьты щир тӑйԓ, хән хуԓна сӯтн нємаԓтыйн ӑн пунсы.

2.Нємхуят сӯта мӑты ӑн вєритԓы, мосӑӈ, муԓты атум муй па нємӑԓт ӑн вєрмӑԓ пӑты, щитӑт мир поступсэт па мӯвтєԓ вәԓты щирн атум вєра ӑн рӑхԓӑт. Сыры муԓты атум ут вәс ки, щи әхтыйн йиԓуп вєр пунты ӑн рӑхԓ.

12-мит статья

Нємхуят лӯв юкан па хотӑӈ ёхԓаԓ вәԓупсыя сӑращты па хотӑԓа ԓэваса нємхуята лӯӈтты ӑн рӑхԓ, лӯв юканӑԓа китум нєпекӑт па лӯв нємԓ па вәԓупсы щирԓ кєтумты ӑн рӑхԓ. Кашӑӈ хӑннєхә поступсы щирн вәӈьԓясты па ԓавлӑсты вєритԓ.

13-мит статья

1.Кашӑӈ хуят мӯвн хуԓта сӑмӑԓн таԓԓы, щив мӑнԓ па хута вәԓты ԓӑӈхаԓ, щив касӑԓты вєритԓ.

2.Кашӑӈ хӑннєхә вәԓты мӯвԓ эвӑԓт па тӑхия мӑнты па юхԓы кєрԓӑты вєритԓ.

14-мит статья

1.Кашӑӈ хӑннєхә вєритԓ па мӯвӑтн вәԓты щир вәйтты па щӑта хӑщты муй па хӑнємӑты.

2.Тӑм ут хӑннєхәя вєрты ӑн рӑхԓ, хән лӯв кӑншԓы, хән мӯвтєԓ мир вєрӑт тӯӈматты тӑхи щирн ӑн хӑншман па ӑн мӑнԓ.

15-мит статья

1.Кашӑӈ хӑннєхә вєритԓ сєма питум, єнмум па рәт мӯвӑԓн хӑншаньщты па вәԓты.

2.Нємхуят лӯв такԓэԓа сєма питум, єнмум па вәԓты мӯвӑԓн хӑншаньщты па вәԓты щирԓ па па щирн карємӑты.

16-мит статья

1.Хә па нє хуятӈӑн, 18 оԓа йитэԓн, мӑта кєпи хуята ӑн лӯӈтӑсԓӑт, мӑта ԓәӈха ӑнт эвӑԓԓӑт имєӈа муй па икеӈа йиты па хотӑӈ ёхӑӈа йиты вєритԓӑт. Ԓыв имуртӑн щир тӑйԓӑт имєӈа муй па икеӈа йиты, ияха вәԓты па кӑтна мӑнты.

2.Ияха мӑнты вєритԓӑӈӑн, хән инумӑсн вәԓты щир тӑйԓӑӈӑн.

3.Хотӑӈ ёх - вуԓаӈ тӑхи па мӯв луваттыйн па мирн иса вәньԓьԓы.

17-мит статья

1.Кашӑӈ хӑннєхә вєритԓ юкан пурмӑс тӑйты, па щи тумпийн па хуятӑт пиԓа.

2.Нємхуятн пурмӑслаԓ ӛрн нух вӯты ӑн вєритԓыйт.

18-мит статья

Кашăң хăннєхə вəдьня нумăсн, тəса па яма па лəңха эвăлман вəл; лŭв щир тăйл пасыр лəңха эвăлты па щи олăңăн атэлта путăртты, па па хуятăт пила, мир пăты муй па атэлт щирн, емăң хота яңхты па Тəрум ащия муй па лəңха поры вєрты.

19-мит статья

Кашăң хăннєхə вєритл вəдьняя путăртты, щитăта эвăлты па кăншты, вŭты па айт ара ортты па щи утăт вŭты па арсыр тăхета китты па мŭвăт кŭтн лăңхаты щирн.

20-мит статья

1.Кашăң хăннєхə мирхотăт па ассоциация тăхет лэщăтты вєритл.

2.Нємхуят ассоциация тăхия ăрн талты ăн вєритлы.

21-мит статья

1. Кашăң хăннєхə рэт мŭвăлн кəща рəпата вєрăт тəты муй па вəдьняя пириюм ёх унтасн рəпитты щир тăйл.

2. Кашăң хăннєхə мŭв луваттыйн кəща тăхийн рəпитты вєритл.

3.Мир лăңхаты щир правительства рəпатайн ат вəс, тăм лăңхаты щирăт пириты утăтн ат вəлдăт, щитăт имурт хулыева пириты вєритлăт, нємхуята щи нєпекăт вантлăты ăн рăхл, мосăң, па па щирн.

22-мит статья

Кашăң хăннєхə вєритл нётупсы, па вəлты щирăт па елды пунты па альты щир, арсыр нётупсэт па йис па интăм вəлупсы вєрăт мирăт кŭтн па мŭвтєл рəпата па мŭв-йиңк тащăт тăйты.

23-мит статья

1.Кашăң хăннєхə рəпитты вєритл, рəпата пириты, ям рəпата вəйтты па рəпатăйлы ал питты.

2.Кашăң хăннєхə рəпиттăл пăта вухн ат лŭңăтсы па мăсы.

3.Кашăң хăннєхə яма рəпиттăл пăта вухн ат сухуптăсы, щи унтасн хăннєхə па хотăң ёхлал нŭшайлы вəлты ат вєритсăт.

4.Кашăң хуят вєритл рəпата тумпийн нємасыя щи щирн тăхет пŭншты па щив лŭңман яма па тəса рəпата вєрăт лэщăтты па вəньльты.

24-мит статья

Кашăң хуят щир тăйл рŭтьщăты, рəпитты хăтăлдал шимла вєрты па рŭтьщăты яңхтыйн вухăн сухуптăты.

25-мит статья

1.Кашăң хăннєхə вєритл вəлты щира, лəлн лєтут, лəмăтсух, хот, кăши-мəш лекщитты, арсыр нётупсы, тăлаңа вəлты па хăннєхə па хотăң ёхлал яма вəлты пăта, рəпатăйлы, кăши-мəшн юхăтты, сомлы-сащлы питтыйн, хăннєхэйл вəтшăтыйн, пирща йитыйн па па лавăрт пурайн хăннєхə вухн нётты.

2.Ăңки па ай няврєм мєт лавăлды па нётлы. Хулыева пушхиет и кємн нётлыйт, дыв ăңки-ащи муй па ащилы тăюм няврєм.

26-мит статья

1.Кашăң хăннєхə вəнлтыйлты щир ат тăйл. Ай классăтн па 11-мит класс вəнты вухлы вəнлтыйлты ат вєритăс. Мєт олăң ăшкола няврєм вəнлтыйлты вєр кашăң хуята етшуптаты мосл, айлат вəнлтыйлты тăхетн кашăң хуят ал рəпата щир ат мущатăс. Вəн нєпек холумтты тăхийн ат вєритсăт нумсăң хуятăт вəнлтыйлты.

2. Вəнлтыйлты щир, щит хăннєхə нєпекăңа па нумсăңа па вəлты щир мира ям вəлупсы ат тəс. Вəнлтыйлты вєр мирăт кŭтн лəхсăңа вəлты, лəңха эвăлты щирăт ат тəсăт па Мŭвтєл мирăт вантты па тŭңматты тăхия арсыр ям па вулаң вєрăтн нётты.

3.Ащи-ăңки ай няврємлал пăта вəнлтыйлты щирăт пириты вєритл.

27-мит статья

1.Кашăң хăннєхə щир тăйл арсыр мир вəлупсэта яңхты, ариты-якты, олюпн хăншты хурăт, ёшн вєрты пурмăсăт па па утăт вантты, нєпекăң па нумсăң вєрăт па арсыр утат уша павăтты.

2.Кашăң хăннєхə вухăң утăт па вəлупсы щирăт, щитăт нєпекăң па нумсăң вєрăтн, хăншты ёх унтасн тывты па єтты утăт, хăннєхəя юкан щирн лŭңтăсты утăт лавăлты па вəньльты мосл.

28-мит статья

Кашăң хăннєхə нётты вєрăт па мŭвтєл мирăт лэщăтты утăт щирн вəлты, хута щи вəлты щир па вəдьня вəлупсы декларация нєпекн хăншман.

29-мит статья

1.Кашăң хăннєхəя мирăт кŭтн вəлты ям вəлупсыя катлуптыйлты мосл.

2.Кашăң хăннєхə яма вəлты щирл щиты вєрты, лəлн па хуята ищи ям ат вəс, щит поступсыйн ки хăншум.

3.Тăм вəлты щир мŭвтєл мирăт вєрăт вантты па тŭңматты тăхи мухты па щирн мăнты ăн вєритл.

30-мит статья

Тăм вəлты па хăншум утăт декларация нєпекн па щирн вəлты па рєпитты ăн вєритлăт. Мŭвăт, мирăт, атэлт хăннєхə, рəпата муй па вəдьня па вəлты щирăт па щирн лэщăтты па карємăты ăн рăхл.

Шуши мир вəлты щир мŭвтєл мир вєрăт вантты па тŭңматты тăхи декларация нєпек

2007-мит олн лыпăт хойты тылăщ 13-митн Генеральной Ассамблея ёх унтасн резолюция нєпек 61/295 вŭсы.

Генеральной Ассамблея, Объединённой Нацияйт Организация (елды лŭңтаты Мŭвтєл мир вєрăт вантты па тŭңматты тăхи) мєт вулаң поступсы (Устав) щирн рəпитман па мŭвăт луваттыйн вŭюм утăт хŭват елды питлăт арсыр вєрăт лэщăтты,

кашащман, шуши мир па мирăт пила имурт вəлупсыйн вəлдăт, щи кŭтн арсыр мирăт вəлты щир ихурасуп ăнтэ, шуши мир па мирăт пила па хураспия лŭңăтлэл па дыв йис вŭш эвăлт вəлупсэл тăм щирелн елды мăнл,

ищиты кашащман, мŭвтєл мирăт арсыр вəлупсыя вəн унтас па йис вŭш эвăлт холумтум ёх тащăт хулыева мир таща лŭңтăслăт,

елды кашащман, муй политика па арсыр рəпитты вєрăт лэщăтты, вантэ, итэх мирăт мєт вулаң ёха вəлты вŭратлăт муй па єл сухлал шєңк нувет, Тəрум ащел мєт ушăң-сащăң, щиты итэх мир дывел лŭңăтлăлал, щит шєңк атум па пăлтап вєрăт, щит мир вəлупсыя ăн рăхлăт, нумсăң нєпекăт щирн ăн мостăлăт, вəлты щир поступсыя ăн лŭңăтлыйт, сăма па нумса вевтăмăт,

елды мăнты вəлупсыйн нумса ăн пунăслăт, хута шуши мирăт йис вŭш эвăлт шəкатсыйт, щи кŭтн мŭвлал эвăлт йира партсыйт, мŭв-йиңк тащăт нух вŭлыйт, щи унтасн лыв щир ăн тăйлăт елды ям вəлупсыйн вəлты,

елды кашащман, шуши мир вəлупсы, елды пунум па алюм вєрăт па арсыр нётупсэт лэщăтты тăхет, йис вŭш эвăлт вəлты вəлупсэт,

☞

вөлты щирлал, лыв мўвлал, мўв-йиӊк тащӑт яма тайты па давӑлты,

еллы кашащман, шуши мир вөлты щирӑт кашащьты па путрємӑты нєпекӑтн лэщӑтты,

мосл щиты лупты, шуши мир лыв мўвлалн, мўв-йиӊк тащӑт хущи мулты атум тывты вєрӑт нух вантман тайлэл, щи унтасн лыв увӑс мир вөлупсы еллы вөлты па унтас тэты питл,

еллы кашащты ки, шуши мир нумсӑӊ вєрӑт, ариты-якты, вєрӑнтты па па утӑт, вўлы, вой-хўл вєрӑт, щитӑт мўв-йиӊк тӑхетн яма тайты па лавӑлты,

мўвӑт па шуши мир вөлты тӑхет мўвтєл ям вєрӑта лӯӊтӑслӑт, еллы пунты, альты, мӑнты па нётты вєрӑт, лөхсӑӊа па ияха вөлты нумсӑӊ вєрӑт мўвтєл мирӑт кўтн арталдыйт,

кашащты, хотӑӊ ёх па шуши мир тӑхет ияха вєритлӑт няврємӑт єнмӑлты, вөнлтӑты, ям па тэс ёша партты па єсӑлты, няврєм поступсы хӑншум щирн,

ищиты лӯӊтты, хута кашащты па арсыр путрємӑты утӑт, мӑта вєрӑтн шуши мир па мўвтєл луваттыйн вөлты тӑхет кўтэлн мєт така ияха катлӑслӑт, итэх пурайн лыв нётлӑт, мўвтєл тӑхет лӑӊхалӑт щитӑт лэщӑтты мўвтєл щирн,

кашащты, мўвтєл мирӑт вєрӑт вантты па тўӊматты тӑхи мєт вулаӊ поступсы, еллы пунты па альты, нётты па ариты-якты, вєрӑнтты па өмӑщ утӑт вөлты щир па хӑннєхө па вөлупсы щирн мӑнты вєрӑт мўвтєл нєпекӑтн, па щи тумпи Венской декларация нєпекн па программайн арсыр мирӑт вєритлӑт лыв сӑттэла вөлупсы щир арталӑты, муй щирн лыв еллы вөлты питлӑт па лыв щиредн еллы вухӑӊ вєрӑт пунты па альты, нётты па вөлупсэл еллы тэты,

щит нөмман, тӑм декларация нєпек хўват кашӑӊ атэлта вөлты лӑӊхаты мир йира парты ӑн рӑхл, щит мўвтєл нєпекӑт хўват хӑншман вөллӑт,

па еллы вөлупсыйн, тӑм декларация нєпек унтасн шуши мирӑт вєритлӑт еллы ищиты па хон мўвӑт па па мирӑт пида яма па лөхсӑӊа вөлты, щит хӑннєхө вөлты щир давӑлты, кашӑӊ вєрые имуртӑн лэщӑтты, сӑмӑӊа па яма щи унтасн еллы вөлты,

мўв луваттыйн вөлты тӑхета шуши мирӑт пӑта муй вєрӑт тывлӑт, щитӑт тўӊщирӑӊа мўвтєл мирӑт кашащты утӑт лэщӑтты па щи тумпийн щимӑщ кашащты нєпекӑт, хута шуши мир пӑта нємасыя єслумӑт, мулты вєр эхтыйн иньщӑсты па лыв пидэла рэпитты,

мўвтєл мирӑт вєрӑт вантты па тўӊматты тӑхи шуши мир вөлты щир пӑты шеӊк ар вєр лэщӑтлӑт па щи вөлупсы лавӑллӑт,

тӑм декларация нєпек мєт вулаӊ поступсыя альщӑлы, шуши мир лыв сӑттэла вөлты щир па щитӑт давӑлты па вөньльты, па еллы мўвтєл мирӑт вєрӑт вантты па тўӊматты тӑхет рэпитты вєрӑт,

кашащман, хута шуши мира лӯӊтӑсты хуятӑт вєритлӑт шуши мирӑт щирн лэщӑтум поступсы щирн вөлты, щитӑт мўвтєл поступсэтн хӑншман вөллӑт, па щи тумпийн шуши мирӑт ияха вөлты щирн вєритлӑт еллы вөлупсы лэщӑтты, щитӑт лывела еллы вөлты шеӊк мослӑт,

кашащты, кашӑӊ атэлта вөлты мўвн нємасыя вўты щи утӑт, хута лыв вөлупсэл щирн ат вөс, па арсыр йис вєрӑт па вөлупсэт арталӑты,

еллы лӯӊтаты, мўвтєл мирӑт вєрӑт вантты па тўӊматты тӑхи декларация нєпек шуши мирӑт вөлты щира унтас ат тэс:

1-мит статья

Шуши мирӑт ияха муй па атэлта вөлты щир тайлӑт, хулыева хӑннєхөйт па мєт вулаӊ вөльня вєрӑт, щитӑт мўвтєл мирӑт вєрӑт вантты па тўӊматты тӑхи мўвтєл мирӑт вөлты щир декларация нєпекн хӑншман па арталуман вөллӑт.

2-мит статья

Шуши мира лӯӊтӑсты хуятӑт, шуши мирӑт вөльня вөлупсыйн па па мирӑт па атэлт хуят пида имуртӑн вөллӑт мир юкан вөлупсылӑлн, мӑта мира лыв кєпи ӑн лӯӊтӑслӑт.

3-мит статья

Шуши мирӑт лыв сӑттэла атэлта вөлты вєритлӑт. Лыв вөлты щирел арталӑлӑт па еллы пунум па алюм вухӑт унтасн, нётты па ариты-якты, вєрӑнтты па щи тумпийн арсыр өмӑщ вєрӑт лэщӑтлӑт.

4-мит статья

Шуши мирӑт лыв сӑттэла па атэлта вөлты ки вўратлӑт, щи пурайн автономия муй па лыв вөлты мўведн кашӑӊ вєр юкан щирн лэщӑтлэл, па щи тумпийн вух вєрӑт.

5-мит статья

Шуши мирӑт вєритлӑт лыв вулаӊ вөлупсэл, поступсэт, еллы пунты па арталӑты вухӑн, нётупсы па давӑлты па еллы па ариты-якты, вєрӑнтты па щи тумпийн арсыр өмӑщ вєрӑт лавӑлты па еллы альты, па лыв лӑӊхалӑт ки ищи муртӑн мўвтєл луваттыйн вөлупсы щир па давӑлты.

6-мит статья

Кашӑӊ хӑннєхө, мӑта хуят шуши мира лӯӊтӑсл, лӯв вєритл вөлты мўвн хӑншаньщты.

7-мит статья

1. Шуши ёх, лыв вөлты щир тайлӑт, ӑра йиты па лөваса ал кєтумсайт, вөльня па вевтам па атум вєрӑт эвӑлт ат давӑлсыйт.

2. Шуши мирӑта ар пєлӑк вөльня вөлупсыйн вөлты, лөхсӑӊа па яма вөлты па нємӑлт вевтам ута лывел ӑн талты, няврємӑт ӑн шөкатты.

8-мит статья

1. Шуши мирӑт па щив лӯӊтӑсты ёх ӑрн хулт пєлы тэты па лыв вөлупсэл хўлтты ӑн рӑхл.

2. Мўв луваттыйн вөлты тӑхи тӑм утӑт вантал па вөлты щир давӑлал:

а) шимла мир вєрты муй па тынӑӊ мир вөлупсы хултты, мӑта кєпи мира лыв ӑн альщӑлыйт;

b) мўвлал муй па мўв-йиӊк тащлал хулт ал вўлыйт;

c) көртӑӊ-вошӑӊ мир ӑрн па тӑхия касӑлты, лывел ӑнт иньщӑсман;

d) ӑрн хўлтты;

e) нємасыя путӑртты, атум вєрӑта хущты па мир кўтн кўтӑӊа йиты.

9-мит статья

Шуши мирӑт па щив лӯӊтӑсты ёх шуши ёх тӑхета лӯӊтӑсты муй па мир лыв вөлупсэла, йис вєрӑта. Тӑмӑщ вөлты щирн нємӑлт вевтам вєр тывты ӑн вєритл.

10-мит статья

Шуши мирӑт ӑрн нємхуятн рөт мўвлал эвӑлт па тӑхия каслуптӑты ӑн вєритлыйт. Па тӑхия лыв ӑн ки кашащлӑт, щит вєрты ӑн рӑхл, тэп щи ут вєрлы, хөн кашащты нєпек лэщӑтлы муй па вух сухуптӑты юпийн.

11-мит статья

1. Шуши мирӑт вөлупсы щирел лэщӑтты па нух дылдуптӑты вєритлӑт. Щит йис па катра пурмӑсӑт нух кӑншты, арсыр йис вєрӑт па тӑхет, тунтыйн муй па кев сохлӑтн хӑншум па щуртум утӑт, хӑншум моньщӑт, путрӑт, арӑт мӑнум хўв йисн, тӑм вөлты олн муй па еллы мӑнты оллӑтн.

2. Мўв луваттыйн вөлты тӑхи вөлты щирӑт вөньляд па нємасыя шуши мир пӑта лэщӑтл ям па тэс нєпекӑт, хута лывел иньщӑсты па лыв пилэла путӑртты юпийн муй па щи поступсэт юврая лэщӑтман.

12-мит статья

1. Шуши мирӑт лөнх, пориты тӑхет, йис вєрӑт давӑлты вєритлӑт, еллы лэщӑтты па айлат

ёха катлуптӑты па па хуятӑт таклы пориты тӑхета яӈхты, лэнх пурмӑсӑт тӑйты па рэт мӯвлалн ӑнтэма ювум хуят шавиты.

2. Мӯв луваттыйн вэлты тӑхи вєритл нётты лэнх пурмӑсӑт вӯты па ӑнтэма ювум хуят хущи юхӑтты па щи хуят рэт мӯвӑла тэты, щи унтасн шуши мир хӑншум утӑт щирн вэлты щирӑт лавӑллыйт,

13-мит статья

1. Шуши мирӑт айлат ёха йис вэлупсы вєрӑт, рэт ясӈӑт, йис путрӑт, моньщӑт, хӑншты па лӯӈӑтты утӑт нух лылӈуптӑты па елды мӑты вєритлӑт, па щи тумпийн нємӑт па рэпитты тӑхет нємӑтн пунты па щитӑт лавӑлты.

2. Мӯв луваттыйн вэлты тӑхет шуши мирӑта нємасыя вэлты щир лавӑлты вєритлӑт, лыв увӑс мира вэлупсы, сӯт па па вєрӑт тӯӈматты, щитӑт нух ванттыйн па ясӑӈ эвӑлт рэт ясӑӈа щи вєрӑт олӑӈӑн тулмащтӑты мосл па па щӯӈкӑт унтасн.

14-мит статья

1. Шуши мирӑт вэӈлтыйлты, щи тӑхет, хута рэт ясӑӈӑн айлат ёх вэнлтӑлыйт, щитӑт шуши мир вэлупсыя ванӑт ат вэсӑт.

2. Шуши мира лӯӈтӑсты хуятӑт, мєт олӑӈӑн щит няврємӑт, лыв олӑӈ пура вӯш эвӑлт па вэн нєпекӑӈа йиты вэнты ат вєритсӑт вэнлтыйлты па щи тӑхета иса ат вӯсыйт.

3. Мӯв луваттыйн вэлты тӑхет шуши мир пила ияха ат вєритсӑт арсыр вєрӑт лэщӑтты, щит щи нягврємӑт, мӑта ёх вэнт шушетн ӑн вэллӑт, лыв ищи вэнлтыйлты мӑрелн йис шуши мир вэлупсы ат вэйтсӑт.

15-мит статья

1. Шуши мирӑт арсыр сӑма па нумса лӯӈты вэлупсэт иса пурайн вэнлтыйлты па оса айкелӑтн ат вэлӑт.

2. Мӯв луваттыйн вэлты тӑхет путрємӑлӑт па ияха нумса юхӑтлӑт, шуши мир шэкатты ӑн рӑхл, щи тумпийн лыв пилэла вэлты ёх пила яма па лэхсӑӈа вэлты.

16-мит статья

1. Шуши мирӑт рэт ясӑӈӑн айкелӑт ӑкӑтты, хӑншты, радива па хушап хӯват путӑртты па ванлтӑты тӑхет пӯншты па арсыр щимӑщ утӑт унтасн айт уша павӑтты вєритлӑт.

2. Мӯв луваттыйн вэлты тӑхета нётлӑт айкелӑт лэщӑтты, шуши мирӑт олӑӈӑн ищи арсыр утӑт ат вєрсыйт. Лывела яма оса айкелӑт лэщӑтты тӑхет вантты па шуши мир олӑӈӑн тэс утӑт хӑншты, путӑртты па альты.

17-мит статья

1. Шуши мира лӯӈтӑсты хуятӑт па шуши мирӑт мӯвтєл па мӯв луваттыйн рэпитты тӑхет вэлты щирн лэщӑтты.

2. Мӯв луваттыйн вэлты тӑхет па шуши мирӑт пила нягврємӑт ӑрн рэпатая вӯты па лавӑрт рэпата эвӑлт лавӑлты, щит вэнлтыйлты вєра турас тэл, тӑлаӈа вэлты щира кӑши-мэш вєрл, щомлы павӑтл, нумсӑӈа, ям хуята йиты турас вєрл, лыв , вантэ, пушхиет єнумты хӑннєхэйт.

3. Шуши мира лӯӈтӑсты хуятӑт па ёх йиты ат рэпитсӑт па тылӑщ вӯхн ат сухуптӑсыйт.

18-мит статья

Шуши мирӑт вєритлӑт, мулты унтас тэты ут вӯтыйн, щи пӑта нємасыя хӑннєхэ арталӑты, муй па нємасыя пириты лыв эвӑлтэла хуят, лэлн лыв сӑттэла тывум утлал ат лэщӑтсыйт, па щи тумпийн вэлты щир лавӑлты па юкан тӑхета нётты.

19-мит статья

Мӯв луваттыйн вэлты тӑхет путрємӑлӑт па ияха шуши мир пила нємасыя лэщӑтум па лыв щирелн пириюм тӑхет пила рэпитлӑт, лыв кашащлӑт поступсы щирӑт муй па кэртӑӈ-вошӑӈ тывум вєрӑт вӯты муй па ӑнтэ.

20-мит статья

1. Шуши мирӑт тӑм вэлупсы, елды пунты па альты вух вєрӑт, нётупсы па па тӑхи вєрӑт лавӑлты па елды тэты, вэльняя па лыв лӑӈхатэл щирелн вой-хӯл, вӯлы па па ям утӑт вєрты.

2. Шуши мирӑт мулты вєрн наклата ки вєрсыйт, интӑм вэлты щир ӑн ки тӑйлӑт, щи пӑта вӯхн муй па пурмӑсн нётты па мӑты.

21-мит статья

1. Шуши мирӑт яма вэлты пӑта нётупсы па елды пунты па альты вєрӑт щирн муй па тӑхет унтасн вэнлтыйлты, рэпитты, хот, тӑлаӈа па нётупсы холумты вєритлӑт.

2. Мӯв луваттыйн вэлты тӑхет елды пунты па альты вєрӑт щирн шуши мир хотн мӑлыйт. Мєт сырыя шуши пирӑщ ёха вэлты щир, имета, айлат ёха, нягврємӑта па кӑши-мэш тӑйты мира нётлӑт.

22-мит статья

1.Тӑм декларация нєпек хӯват вэна пєлка ювум хуятӑта, имета, айлат ёха, нягврємӑта па кӑши-мэш тӑйты хуятӑта мєт олӑӈӑн нётлӑт.

2. Мӯв луваттыйн вэлты тӑхет па шуши мир пила шуши мир имет, нягврємӑт нётупсыйн мӑлыйт, атум па вевтам утӑт эвӑлт лавӑллыйт.

23-мит статья

Шуши мирӑт интӑм вэлты па елды олты вэлупсы арталӑлӑт. Щи тумпийн лыв вєритлӑт, лывела тӑлаӈа вэлты, хотӑӈ па елды пунты па альты вєрӑт лэщӑтты па арталӑты.

24-мит статья

1. Шуши мирӑт йис вӯш эвӑлт тӑлаӈа вєрты щирӑт па щи унтасн кӑши-мэш ямӑлты, вантэ, вэнтӑн муй па хӑрн єнумты юхӑт, аня лыптӑт, вой-хӯл, арсыр кевӑт унтасн хӑннєхэ лекщитты. Шуши мира лӯӈтӑсты хуятӑт ищи ямӑлтыйллӑт.

2. Шуши мира лӯӈтӑсты хуятӑт ӑра па тӑлаӈа ищи вєритлӑт йиты йилуп лекщитты утӑт унтасн. Мӯв луваттыйн вэлты тӑхет муй иса щи пӑта лэщӑтлӑт.

25-мит статья

Шуши мирӑт рэт мӯвлал, асӑт, пуслӑт, лорӑт па щорсӑт па щив лӯӈтӑсты кимл тӑхет, щи тумпийн мӯв илпи тащӑт шеӈк шалитман па лавӑлман тӑйлӑлал, щитӑт айлат ёха пӑта хӑщуптӑты.

26-мит статья

1. Шуши мирӑт мӯвлал, мӯв илпи тащӑт па па утӑт лывела йис вӯш эвӑлт лӯӈтӑслӑт па щӑта лыв вэллӑт,вой-хӯл велпӑслӑлӑт па вӯлы тащ тӑйлӑт па сыр-сыр вєрӑт лэщӑтлӑт.

2. Шуши мир мӯвӑт, мӯв илпи тащӑт па па утӑт лывела йис вӯш эвӑлт лӯӈтӑсты утӑт хущи арсыр вєрӑт лэщӑтты, щи тӑхет вантман тӑйты. Щи мӯвӑт йис вӯш эвӑлт юкан тӑхета лӯӈӑтсыйт па лыв вєритсӑт па щирн ёша павӑтты.

3. Мӯв луваттыйн вэлты тӑхет тӑм мӯвӑт, мӯв илпи тащӑт па па утӑт поступсы щирн шуши мира лӯӈӑтты па лавӑлты. Щи мӯвӑт йис вӯш эвӑлт юкан тӑхета лӯӈӑтсыйт па лыв вєритсӑт па щирн ищи ёша павӑтты.

27-мит статья

Мӯв луваттыйн вэлты тӑхет па шуши мир пила ияха поступсэт, йис щирн мӑнты вєрӑт па лывела лӯӈтӑсты мӯв-йиӈк тащӑт мосты па рӑхты щирн лэщӑтлӑлал. Щи тащӑт поступсы щирн пунлыйт, щи мӯвӑт йис вӯш эвӑлт шуши мир юкан тӑхета лӯӈӑтсыйт. Шуши мирӑт тӑм лэщӑтты вєрӑтн ищи арсыр утӑт нух вантлӑт па лыв щирелн кєртлӑлал.

28-мит статья

1. Шуши мирӑт мӯв-йиӈкӑт хэлытум па вевтама вєрум юпийн

☞

щи пăта лыв щитăт нух сыстамтты па вух сухуптăты партлăт.

2. Щи вєрăт нух вантум юпийн щи ёх муй па мўв илпи тащ вўты рәпитты тăхет сыстамтты па вух сухуптăты ăн ки кашащлăт, щи пурайн шуши ёх щир тăйдăт па ищимăщ хурасуп мўвăт вохты.

29-мит статья

1. Шуши мирăт мўвăт-автăт, мўв рәпата вєрăт па мўв-йиӈк тащăт давăлты вєритлăт. Мўв луваттыйн вәлты тăхет шуши мирăт пăта нємасыя нётты программа нєпек хăншлăт.

2. Мўв луваттыйн вәлты тăхет шуши мирăт вәлты тăхета атум па мулсалтум питы нёхлăӈ йиӈкăт щи рәт мўвăта шошумты ăн рăхл.

3. Мўв луваттыйн вәлты тăхет мосты пурайн щи пăта программа лэщăтлăт, щи атум па нёхлăӈ утăт унтасн мир кăши-мәша ки йисăт, щи пăта лыв ямăлты вєритлыйт.

30-мит статья

1. Шуши мирăт вәлты мўвăтн лаль хăрăт вєртыя ăн рăхл, тәп мўв луваттыйн вәлты тăхет мосты пурайн муй па лыв кашащты юпелн муй па лыв лалясты ёх нємасыя щив вохлăт.

2. Мўв луваттыйн вәлты тăхет шуши мир мўвăта ки вўратлăт, щи пурайн нємасыя иньщăслăт па путрємăлăт лыв пилэла па щи тумпийн вєритлăт арталум тăхет унтасн.

31-мит статья

1. Шуши мирăт йис вәлупсэл, йис па катра вєрăт, нумсăӈ па нєпекăӈ, вєрăнтты, ариты-якты па ям әмăщ утăт, лыптăт па щи олăӈăн арсыр нумсăт, йис моньщты па ариты, хăншум путрăт, моньщăт па па утăт, олюпн па хăншты юхн щўртум посăт, увас мир юнтăт па ариты па якты вєрăт вантты, давăлты, дылӈуптăты па елды тәты.

2. Шуши мирăт пида и ăрн арсыр вєрăт лэщăтлăт па вәлты щирел елды давăлдăт.

32-мит статья

1. Шуши мирăт мєт вудаӈ вєрăт арталăлăт па тăм мўвăт рәпитты щира лэщăтлăт па мўв-йиӈк тащăт вўлăт.

2. Мўв луваттыйн вәлты тăхет шуши мирăт пида тәса путрємăлăт па мулты рәпăта ки дыв вәлты мўвладн вєрлăт, щи утăт олăӈăн нєпек вўты вәнты иньщăслăт, мєт вән иньщăсты вєр, щит хән мўв илпи тащăт муй па тынăӈ кевăт па утăт дыв ёша павăтлăт.

3. Мўв луваттыйн вәлты тăхетн мулты атум щўхлăӈ ки тывăс, щи пурайн рәпата, мира мўв-автăт, елды пунты па альты, арсыр тăхет па йис па интăм вәлты вәлупсы вєрăт лэщăтлыйт.

33-мит статья

1. Кашăӈ хуят увас ёха лўӈтăсл, лўв йис вєрлала катлăсман вәл. Шуши мира лўӈтăсты хуят нємăлт атум утн ăнт юхăтлы, мўв луваттыйн вәлты тăхетн дыв вәллăт ки па хăншаньщлăт.

2. Шуши мирăт лыв вәлты щирел арталăлэл па рәпитты хуятăт пириты вєритлăт.

34-мит статья

Шуши мирăт вәлты щирел па мєт вулаӈ йис вєрăт вәлупсы мўвтєл хăннєхә вәлупсы щирн ишăклыйт, елды тәлыйт па давăллыйт.

35-мит статья

Шуши мирăт ияха вәлты тăхийн атэлт хуят вәлты щир вєритлăт арталăты.

36-мит статья

1. Шуши мирăт мўвтєл кўтн ортум тăхилалн атэлта вәллăт, лыв кўтэлн ияха катлăслăт па щи унтасн вәллăт, ияха рәпитлăт, па щи тумпийн вәлупсы, елды пунты, альты па нётты па арсыр вєрăт лэщăтлăт, щи тумпи хуятăт па па хон мир пида ищи щив лўӈман вәллăт.

2. Мўв луваттыйн вәлты тăхет шуши мирăт пида пуртємăлăт па ияха рәпитлăт, арсыр вєрăт лэщăтлăт па тўӈматлăт.

37-мит статья

1. Шуши мирăт кашащьты па арсыр нєпекăт па мўв луваттыйн вәлты тăхет па елды вәлты хуят пида кашащты, арталăты па па утăт вєрты вєритлăт, па кашащты нєпекăт арсыр мўвăт кўтн яма тăйты па давăлты.

2. Шуши мирăт вәлты щир лэщăтум па хăншум кашащты па мосты нєпекăтн тәп щитăт декларация нєпекн вәллăт.

38-мит статья

Мўв луваттыйн вәлты тăхет шуши мирăт пида путрємăлăт па ияха рәпитлăт арсыр вєрăт лэщăтман, щи тумпийн поступсэт хăншлăт декларация вєрăт елды тәса алумты пăты.

39-мит статья

Шуши мирăт мўв луваттыйн вәлты тăхет унтасн вухăӈ па нётупсы вўты вєритлăт па мўвтєл ияха рәпитты щирн, тăм вәлты декларация нєпек хўват.

40-мит статья

Шуши мирăт мўв луваттыйн вәлты тăхет па па хон мўвăт пида тывум кўтăӈ вєрăт вантты па вўра вєрты утăт лэщăтты, атэлт па мирăт вевтама вәлты щирăт вәньльты. Щи утăт нух ванттыйн, шуши мир вәлупсы, мўвтєл хăннєхә вәлты щирăт тәса па тўӈщирăӈа вўты мосл.

41-мит статья

Мўвтєл мир вєрăт тўӈматты тăхи нємасыя лэщăтум па правительства тăхет декларация нєпек унтасн ăш-пăнт пунсăт, хута вухăӈ па нётупсы утăт вєрты рăхл. Шуши мирăт тăм утн ищи рәпитты щир арталăсăт па лыв пилэла елды ат рәпитсăт.

42-мит статья

Мўвтєл мирăт вєрăт тўӈматты тăхи па щăта рәпитты ёх, шуши мирăт пăта ванкўтлы лэщăтты мирхот, па нємасыя пўншум хотăт, щи тумпийн арсыр мўвăт унтасн, па арсыр тăхет декларация щирн рәпитлăт па елды тәты нєпекăт па вєрăт вўлăт.

43-мит статья

Тăм декларация нєпекн хăннєхә айкємн, вудаӈ вәлупсы, яма па тәса шуши мир вәлты щир пунман вәл.

44-мит статья

Тăм декларация нєпекн хә па нє хуятӈăн вәлты щирăт имуртăн пунман вәллăӈăн.

45-мит статья

Тăм декларация нєпекн нємăлт вәлты щирăт па щирн ăн путăртлыйт муй па нух ăн вўлыйт, мăта утăт шуши мирăт интăм олăтн тăйлăт па елды мăнты йисн ёша павăтлăт.

46-мит статья

1. Тăм декларация нєпекн нємăлт ут па щирн ăн вєрлы па путăртлы, мўвтєл мирăт вєрăт вантты па тўӈматты тăхи поступсы юврая карємăты ăн рăхл, кашăӈ мўв, мир, хăннєхәйт, мосăӈ, и хуят рәпата вєр вєритл муй ерты па ишăкты мулты вєрăт, щитăт ай пулăта муй па тăлаӈтєлн мўвăт шукатты па ияха щитăт карăтты.

2. Тăм декларация нєпек хўват хăннєхә вәлты щир па вәльня хуят щир арталăлы. Декларация нєпекн тăм вәлты щир олăӈăн хăншман, тәх нух ерты утăт, щитăт поступсэтн лэщăтман. Мулты нух ертум ут, вәлты щир па вәльня па утăт, щитăт вәлты ёха мєт мослăт.

3. Тăм декларация нєпекн мир яма вәлты па рәпитты пăта арсыр вєрăт вәллăт.

Хăнты ясăӈа тулмащтас
Раиса РЕШЕТНИКОВА

Муй щирн Ёмвош округн мўвтєӆ шуши мир кимит яң оӆ мӑнӆ

Щи оӆӑңӑн Геннадий Фёдорович Бухтин 2014-мит оӆн вәщ тыӆӑщн 9-митн Национальной организационной комитет мирхот пурайн нєпек ӆўңтӑс.

2009-мит оӆн Югра мўвн шуши мир кимит яң оӆ ӆэщӑтты пӑта нємасыя тӑхи вєрсы. Щи тӑхи кәщая вәӆ Ёмвош округ губернатор. Яң оӆ мӑра нєпек хӑншсы па нємасыя вєрӑт ӆэщӑтсыйт.

Щиты кимит яң оӆӑтн увӑс мир пӑта 56 нормативной акт па 13 поступсы вўсы. Щит, шуши мирӑт вәӆты тӑхет, факторияйт, емӑң тӑхет, йис моньщӑт-арӑт оӆӑңӑн, 10 государственной целевой программа, округ правительства 29 поступсы. Щи утӑт кўтн шуши мирӑт пӑта хӑншум «Концепция устойчивого развития…» нємпи поступсы па мосты вєрӑт щи поступсы ӆэщӑтты пӑта.

Округн 475 шуши мир вәӆты тӑхи вәӆ, щит 13 миллион гектар мўв. Кәща ёх па мўв иӆпи тащ вўты хуятӑт увӑс мир пиӆа закон щирн путрємуман рәпитӆӑт. Ӆыв кашащты нєпекӑт вўӆӑт, хута хӑншӆӑт, шуши мўвӑтн рәпитты пӑта муй арат вух компанияйт увӑс мира сухуптӑты питӆӑт, ӆәӆн няврємӑт вәнӆтӑты, мир лекщитты па па вєрӑта.

2013-мит оӆ мӑр шуши хоттєӆ ёх па нефтяникӑт кўтн 741 экономической соглашения нєпек хӑншсы, щит 247 шуши тӑхетн вәӆты 3173 хӑннєхә пӑта, ӆыв 1,5-кєм миллиард вухн сухуптӑсыйт. Хән ӆын кўтанӑн вўра вєрӑт тывӆӑт ки, щи пурайн нємасыя вєрум комиссия ёх щит нух вантӆӑт па мосты щирн щит ӆэщӑтӆӑт. Хән ӆын комиссия пиӆа ӑн кашащӆӑт, щи вєр сўт мухты тўңматӆы. Шуши мира щи пурайн ӆыв вєрӆаӆ вәньӆты нємасыя хуят нётӆ. Округн поступсы вўсы, округ бюджет унтасн увӑс ёха щимӑщ вәньӆты хуят вохты рӑхӆ.

Ёмвош округн па мўвӑт киньщи мєт ар мир вәнт шушийн вәӆ.

2007-мит оӆн увӑс ёх община 35 тӑхи вәс, 2013-мит оӆн – 92.

Вўӆы ищи ара йис, 2004-мит оӆн – 27 585 арат, 2013-мит оӆн – 40 068 арат.

Учёной ясңӑт щирн Югра мўвн тәп 46 620-кєм вўӆы тӑйты рӑхӆ.

Мўв-авӑт ӆавӑӆты вєр – щит мєт вуӆаң вєр. Щит пӑта округн нємасыя нєпек вўсы, хута хӑншман, ӆәӆн мўвӑт-автӑт нух вантты па хута мосӆ щит ямӑӆты. Мўв иӆпи тащ вўты тӑхет пиӆа щи оӆӑңӑн нємасыя кашащты нєпекӑт хӑншман вәӆӆӑт.

Шуши мир ямӑӆты вєр ищи така нух вантман тӑйӆы. Округевн ар ай кәрт па мир вәнт шушийн вәӆты тӑхи вәӆ. Щит пӑта кӑшаң хуят пәӆьница тәты пӑта нємасыя тухӆӑң хопӑт ӆэщӑтсыйт. 2013-мит оӆн 1858 арат щимӑщ рейс вєрсы, щи пурайн 2427 кӑшаң хӑннєхә пәӆьница тәсы. 559 вәнт шушийн вәӆты 2308 хуят леккарӑтн вантман тӑйӆыйт. Округевн тӑӆн машинайн, ӆўңӑн па тўтӑң хопн тохтўрӑт ай кәртӑта яңхӆӑт. Кашӑң оӆ щиты мир ямӑӆты хуятӑт 40-45 ай кәртӑтн 12-кєм щурӑс хӑннєхә, ӆыв кўтэӆн 2,5-3 щурӑс, щит шуши ёх нух вантӆӑт.

Щи вєрӑт унтасн округевн шуши мир кўтн ар няврєм сєма питӆ, шимӆ хуят сурма йиӆ. Щит унтасн шуши мир аршӑка йис, 2005-мит оӆн 30 268 хуят вәс, 2013-мит оӆн – 32 862 хуят.

Па и вуӆаң вєр, щит шуши мир вәӆты хот тӑйты унтас. Яртъяң оӆ мӑр 2005-2013-мит оӆӑтн 2408 шуши хоттєӆ ёх вәӆты хотӑт ёша павӑтсӑт. Щи вєра округ бюджет эвӑӆт 4 миллиард вух тӑруптӑсы.

Ханты-Мансийской автономной округн няврємӑт нивӆ этнокультурной вєра вәнӆтӑӆыйт. 2011-мит оӆн округ правительства поступсыйн рәт ясӑң ӆавӑӆты па нётты пӑта нємасыя Научно-координационной совет вєрсы. Тӑмхӑтӆ рәт ясӑң пушхӑт вәнӆтӑӆӑт 9 садикн – 246-кєм няврєм па 26 ӑшколайн – 1736 хуят.

22 ӑшколайн няврємӑт шуши мир йис вєрӑта вәнӆтӑӆыйт, 8 ӑшколайн нємасыя веӆпӑсӆӑты тӑхет ӆэщӑтсыйт.

Айӆат ёхн рәт ясӑң тәса вәнӆтӑты пӑта олимпиада па сыр-сыр кӑсупсэт вєрӑнтӆыйт. 2012-2013-мит оӆӑтн щимӑщ кӑсупсэтн 5-11 классӑтн вәнӆтыйӆты 228 няврєм кӑссӑт, 25 хуят нух питӑс.

2013-мит оӆн 673 вәнӆтыйӆты айӆат ёх вух нётупсыйн мӑсыйт. Студентӑт вәнӆтӑты киникайт ӆәтты пӑта 12 582 шойт вух ёша павӑтсӑт, ӆәмӑтсух ӆәтты вєра оӆӑңмит курсӑн вәнӆтыйӆты хуят пӑта – 40 щурӑс шойт, вәнӆтыйӆты тӑхи етшуптӑты ёха – 50 щурӑс шойт вух мӑсы.

2011-2013-мит оӆӑтн юхи яңхты ӑша па общежитияйн вәӆты щира 2 166 хуят вух вўсӑт.

Рәт ясӑң ӑн вәтшӑты пӑта округевн хӑнты па вухаль ясӑңӑн газетайт, теле- па радиопередачайт єтӆӑт.

Шуши мир пӑта єтты «Хӑнты ясӑң» па «Луима сэрипос» газетайңӑн государства эвӑӆт нётупсы вух унтасн аршӑк мир ӆўңӑтты щир тӑйӆӑт. 2012-мит оӆ вўш эвӑӆт щи нєпекңӑн йиӆуп хурас тӑйӆӑт: ӆуваттэӆн айшака йисӑт, 16 арат лопӑс тӑйты питсӑт, 6 лопӑс хӑншӑң оӆюпӑн хӑншӆыйт. 2013-мит оӆ вўш эвӑӆт шуши редакция ёх сайт вєрсӑт. Интӑм хӑннєхуятӑт хӑнты, вухаль па рўщ ясӑңӑн айкеӆӑт ӆўңӑтты щир тӑйӆӑт. Щи тумпи шуши ясӑңӑн ӆўв сӑттэӆа єтты хәӆум нєпек ищи вухн нётӆыйт.

«Россия-1» телеканал хущи хӑнты па вухаль ясӑңңӑнӑн шуши мир оӆӑңӑн айкеӆӑт па кинайт ванӆтӑӆыйт. «Югра» нємпи тӑхийн няврємӑт рәт ясӑңа вәнӆтӑӆыйт па йис вєрӑт оӆӑңӑн путӑртӆы.

2014-мит оӆ вўш эвӑӆт Югра мўвн арсыр поступсэт хӑнты па вухаль ясӑңӑна тулмӑщтӑты питсыйт. Интернет хущи мўвтєӆ шуши мирӑт па хӑннєхә правайт оӆӑңӑн ООН Декларацияйңӑн шиваӆӑты рӑхӆ.

Ёмвош округ кәща нє унтасн шуши мир «Вурңа хӑтӆ» округ емӑңхӑтӆа вєрсы.

Югра мўвн шуши мир емӑң тӑхет ӆавӑӆман тӑйты пӑта нєпека хӑншӆыйт. Тӑмхӑтӆ 57 щимӑщ тӑхи нух хӑншман вәӆ. 2013-мит оӆн няӆ емӑң тӑхи нєпека хӑншсы, 2014-мит оӆн – кӑт.

Йис арӑт, якӑт шавиман хӑйты пӑта округн 7 районӑн нивӆ увӑс мир культура тӑхи вәӆ, яң районӑн – 38 якты-ариты тӑхи рәпитӆ, 7 районӑн – няврємӑт пӑты 17 якты-ариты тӑхи.

Яңкєм оӆ юхӆы Ас-угорской мир «Хӑтӆ» нємпи театр вєрсы, щимӑщ тӑхи Россия мўв ӆуваттыйн тәп мўң округевн вәӆ.

Кашӑң оӆ Ёмвош округ грант вухӑт холумтты пӑта кӑсупсэт вєрӑнтӆыйт. Щи вухӑт шуши мир йис вєрӑт, культура па ясӑң нух аӆумты щира мӑнӆӑт.

2012-мит оӆ вўш эвӑӆт щимӑщ кӑсупсэт шуши няврємӑт рўтьщӑты тӑхет ӆэщӑтты пӑта вєрӑнтӆыйт. И гранта 1 миллион шойт вух мӑнӆ. Кӑт оӆ мӑр щи вухӑт холумтты пӑта 45 хуят нєпек хӑншсӑт, 24 хуят нух питсӑт.

Шуши мир рәпатайн мӑты, щит ищи вуӆаң вєр. Щит пӑта ӆыв арсыр нётупсыйн ӆэщӑтӆыйт, йиӆуп рәпата вєра вәнӆтӑӆыйт.

Мєт ар вух мӑӆы «Социально-экономическое развитие коренных малочисленных народов Севера» вєр хўват. Щи тумпи вухӑт мӑӆыйт няврємӑт вәнӆтӑты, социальной, мир ямӑӆты, рәпата мӑты па па вєрӑт хўват.

Веӆпӑсӆӑты, ай кәртӑтн, вәнт шушетн вәӆты пӑта, вәӆты хотӑт ёша павӑтты вєра 2005-2013-мит оӆӑтн округ бюджет эвӑӆт 6 147,5 миллион шойт вух тӑруптӑсы. Мосӆ лупты, хуты тӑм вухӑта ӑн ӆўңӆӑт, машинайн яңхты ӑшӑт ӆэщӑтты, ӆєтутӑт, пурмӑсӑт тәты, карты кеӆ хўват тўт мӑты па па ар мосты вєрӑт.

Хӑнты ясӑңа тулмӑщтӑс
Надежда ВАХ

Сӯлтумие

Нуви сӑңхум вошн вәйт лор тылӑщ 13-митн увӑс мир культура тәты тӑхийн няврємӑт пӑты «Сӯлтумие» нємпи рӯтьщӑты тӑхи рәпитты олңитӑс.

Мӯң щи хӑтла арсыр әмӑщ вєрӑт, кӑсупсэт па юнтупсэт лэщӑтсӯв. Щит пӑта мӯң нєпекн хӑншум арсыр ясңӑт, мосты щӯңкӑт, юнтутӑт вєрсӯв. Пушхиет хӑнты ернасӑт лэмӑтман, вэн амӑтн хӑнты арӑт арисӑт, якӑт яксӑт, моньщӑт хәлӑнтсӑт па шукщӑты вєрӑт уша павӑтсӑт.

Мӯв-авӑт лавӑлты олӑңӑн «Экологические головоломки» нємпи кӑсупсы вәс. Рәт мӯвел па шуши ёх вәлупсы олӑңӑн лыв «Путешествие по стране Югория» кӑсупсыйн путӑртсӑт па хӑнты лэмӑтсухӑт вантӑсӑт. Щи пушхӑт, хуйтат лӑңхасӑт мулты әмӑщ пурмӑс вєрты «Творим в летней мастерской» тӑхийн капӑртсӑт. Лыв аканят ёнтсӑт, сӑк кӑрӑтсӑт, нєпек, тунты эвӑлт мулты вєрсӑт. Щӑлта вєрум утлал вантупсыя пунсыйт.

Иса 15-кєм 6-7 тӑл луват хӑнты па рӯщ няврємӑт мӯң хущева яңхсӑт. Щи вєр мосл, лэлн пушхӑт шуши мирев олӑңӑн ямашӑк уша ат вєрсӑт.

Ирина ФИРСОВА
Хӑнты ясӑңа тулмащтӑс Надежда ВАХ

«Ляма юхан вәԓупсыйн»

Щиты ванԓтупсы аԓьщăсы, мăта ут сәрханԓ хăнты ими Аграфена Семёновна Сопочина (Песикова) ԓэщăтăс.

Тăм ванԓтупсы лыпăт хойты тыԓăщ 1-митн пўншсы, вантэ, щи хăтԓ «Торум Маа» музей рәпатнекăт пăты кăт емăӈхăтԓ. Ям араттыԓăщ юхԓы ԓыв «Югорская долина» мойӈ ёх вәԓтыхоԓты хота касăԓсăт.

«Торум Маа» музей кәща нє Валентина Кочетыгова лупăс, хуты ԓывеԓа шєӈк мәстăԓ йиԓуп тăхи, тăта ишнет эвăԓт хурамăӈ мўвев кăԓ, вәнт ԓєпн шєӈк әмăщ рәпитты.

Юхи хăщум оԓăтн «Торум Маа» музейн «Хоттєԓ ёх вәԓупсы мўвевн вәԓупсыйн – мăнум вәԓупсы пăнт» нємпи ванԓтупсэт ԓэщăтԓыйт.

Мойӈ ёх Вән Юхан ас па щив эвăԓт мăнум ай юханăт хонăӈăн вәԓты Песиковăт па Кантеровăт хăнты рәтӈăн оԓăӈăн уша вєрсăт.

Тăм пура вәнты Вән Юхан тый хуща вәԓум вой веԓпăсԓум па вўԓы тащ ԓавԓум рәт оԓăӈăн йис путăр вәԓ. XIX-мит нәпăтн ԓавăрт мәш пурайн кăт пух ԓыԓӈа хăщсăӈăн, щит Павел Николаевич Песиков па ԓўв апщеԓ Иван Николаевич Комтин. Ԓын шәкащман хăщман юпийн рәт мўвеԓ эвăԓт йира мăнсăӈăн, юхан хўват хопн вәщман Селиярово кәрт пўӈăԓн шушмаԓсăӈăн. Ԓавăрт вәԓупсы эвăԓт Павел Песиков рәпата кăншман Фёдор Кантеров кәрта юхтăс, мăта ут Лямин емăӈ юхан хонăӈăн вәс. Фёдор муԓты ут хăнты щирн юврая вєрмаԓ пăты хăнтэтн Фёдор Ляминской нємн пунсы. Тăм хăннєхә эвăԓт вән хăнты Песиковăт (Кантеровăт) рәт йиԓ.

Аграфена Семеновна иса рәтԓаԓ оԓăӈăн айкеԓăт ăктăс па рәтԓаԓ вән ԓєр нєпека нух хăншсăԓэ. Щи вән рәта ԓуӈԓăт: Кантеровăт, Сопочинăт, Песиковăт, Каюковăт па Лозямовăт.

Аграфена Семёновна ясăӈ щирн, Песиков опращнєм хăнты ‘пешие’ ясăӈ эвăԓт тывăс. Вантэ, щи хăнты рәт йистєԓн касăԓман вәсăт, щит пăты 1782-1858-мит оԓăтн ревизия нєпекăтн ԓыв опращнємеԓ ăн хăншсы.

Тăм рәт эвăԓт Аграфена Семеновна Песикова вән нєпекăӈ нєӈа йис, сәрханԓ хăнты культура, ясăӈ вәты нє, ԓўв вәнԓтăты нє, рәт ясăӈ ԓєрамтăԓ, сәрханԓ хăнты ясăӈ вәнԓтăты киникайт хăншăԓ. 1977-мит оԓ вўш эвăԓт няврємăт вәнԓтăс. Рўщ ясăӈ эвăԓт хăнты ясăӈа А.С. Пушкин «Хўԓ веԓпăсԓăты хә па хўԓые», «Сорни щищкўрэк оԓăӈăн моньщ», «Салтан хон оԓăӈăн моньщ» тулмащтăс, щи тумпийн «Русско-хантыйский разговорник», «Сәрханԓ хăнты ясăӈ 5-9-мит классăн вәнԓтăты пăты таблицайт» па «Взгляд изнутри культуры» нємпи киникайт хăншăс.

1991-мит оԓ вўш эвăԓт А.С. Сопочина Ас-угорской научной институтн рәпитԓ, 1994-мит оԓ вўш эвăԓт тăм институт Сәрханԓ-Варьёган научно-фольклорной архив кәщая вәԓ.

Аграфена Семеновна ясăӈ щирн, иса вәԓупсы мутрая ԓўв щатщащеԓн Павел Николаевич Песиковăн вәнԓтăсы. Ԓўв хўв вәԓупсэԓ мăр гражданской ԓаԓь шиваԓăс, Юхан хонăӈăн хăнтэт щирн вәс, така йис вәԓупсыя катԓăсман вәс.

Ԓўв йис путрăт, моньщăт няврємԓаԓа па хиԓыԓаԓа моньщăс. Щатщащеԓ йиԓуп вєрăт оԓăӈăн уша вєрты вўратăс, щирн ипўш нәрум мўва вантты яӈхăс, муй щирн юрн мир вәԓ. Щи юпийн кăт оԓ мăр нум Аса яӈхăс, ԓәԓн Китай мўв вәнты яӈхты. Вўԓы тащ ԓавăԓты хә имеԓ Татьяна Павловна Песикова (Кантерова) пиԓа ԓўв ащеԓа тащ 300-кєм вўԓыя вәншăка вєрсăӈăн. Павеԓ Николаевич хўв вәс, хән нәптаԓ 114 оԓа йис ԓўв хўв пăнта мăнăс.

А.С. Песикова ăӈкеԓ-ащеԓ оԓăӈăн ищи әмща путăртăс. Семен Павлович Песиков па Марфа Константиновна Песикова (Рынкова) вой-хўԓ веԓпăсԓуман вәсăт па вўԓы тащ тăйсăт. Ащеԓ Пим кәрт хуща Калинин нємпи колхозн секретаря, ревизора вәс, щăԓта колхоз лăп тәхăрты вәнты вух ԓўӈăтты хәя рәпитăс. Ăӈкеԓ ԓаԓь пурайн тарма рәпитăс, щирн «За доблестный труд в годы Великой Отечественной войны» мевԓ пос тăйԓ. Айтєԓн Аграфена-эвие ăӈкеԓ-ащеԓ пиԓа Аса хўԓ веԓпăсԓăты яӈхийԓăс, щи пурайн па хăнтэт пиԓа вәтăӈа йис.

Ванԓтупсыйн А.С. Сопочина ԓўв вәнԓтум ёхԓаԓ оԓăӈăн ищи нәмаԓмăс.

А.И. Герцен нємпи пединститут вәнԓтум алтайской ясăӈ кафедра па ԓыв группайԓ кәща Нина Ивановна Гладкова па вуԓаӈ хăнты учёный хә Николай Иванович Терёшкин. Институтн ԓўв хăнты мир учёноя шєӈк нётăс, иәрн кăт вәнԓтăты киника єсăԓсăӈăн.

Интăм ияха ԓўӈăтты ки, Аграфена Семеновна Сопочина 22 вәнԓтăты киника, словарят па арсыр научной статьяйт хăншăс. Вәԓупсэԓ мăр арсыр вәнт шушета яӈхăс, тăм ванăн учёной ёх пиԓа Вән Юхан ас хўват 380 киломєтра хопн вәщсăт. Хәнты «Ханто» община вєрăс, ай вўԓы тащ тăйԓ. Аграфена Семеновна кăт няврєм єнмăԓтăс, щит Мартиньш па Мария.

Юволăӈăн етнхотн Валерий Ледков увăс мирев стихăт хăншты ёх арăт арийс. Щи юпийн хăнты учёный ими Евдокия Немысова Аграфена Сопочиная Николай Терёшкин сот оԓа ювум пăты єтум киника мойԓăс.

Щи вәйтăнтупсы юпийн хăнтэт па вухаԓят нємасыя мавăӈ-сурăӈ пăсан ăкăтсăт, шай яньщман Аграфена Сопочина эвăԓт арсыр вєрăт оԓăӈăн иньщăссăт.

Людмила СПИРЯКОВА

Ром па рəпата пєлды сăмăӈ ими

Галина Петровна Юрьева Нуви сăӈхум район Ваньщавăт кəртăн хəс нивл од нявремăт хăтл мăр давăлты хотн пəсăнтыйлты нєӈа рəпитăс, яма рəпитмăл пăты «Ветеран труда ХМАО» нємн мăсы.

Тăлаӈа, уяӈа ар од мăр вəла. Хидлнєӈлан нăӈена амăт ат тəлнăн!

Надежда РАГИМОВА

Галина Петровна сєма питăс Соуслан кəртăн 1952-мит одн. 1956-мит одн ăӈкед-ащед пида Ваньщавăт кəрта касăлсăт, щи пурайн ванăн вəлты колхозăт яха пилăтты питсыйт. Ащед – Петр Степанович Юрьев – хўд велпăслăты хуята вəс. Ăӈкед – Екатерина Ефимовна Юрьева (Молданова) – 16 од мăр колхозн мис пəсты нєӈа рəпитăс. Щит пăты «Орден Трудового Красного Знамени» мевл посн мийлясы. Семьяедн хəт няврєм вəс, щит Ксения, Альберт, Галина, Лидия, Антонина, Людмила.

Дыв эвăлтэла тəп Ксения па Галина хăщсăӈăн. Ксения Ивановна ар од мăр Сўмăтвошн вəл па деккара рəпитл.

Галина Ваньщавăт кəртăн нивл класс етшуптăс па нявремăт давăлты хотн рəпитты питăс. Хəс нивл од мăр яма рəпитмăл пăты «Ветеран труда ХМАО» нємн мăсы. Наташа эви єнмалтăс. Ин кăт хидлнє тăйл, дын Нуви сăӈхум вошн вəлдăӈăн, дўӈăн аӈкаӈкед хущи рўтьщăты юхтыйлдăӈăн.

Тынăӈ Галина Петровна, ма нăӈена вўща ясăӈ лупты дăӈхадум.

Сорни ёшпи нє

Мăнум товийн Поднавăт воша яӈхмємн хăнты нє Надежда Гришкина пида вəйтантыйлсум. Путăртсумн вəдупсэдн мăнум вєрăт одăӈăн.

Надежда сєма питăс Касум вошн. Ай пура олдад щăта мăнсăт. 1980-мит одн вəндтыйлты мăнăс, ăшкола-интернатн вəс. Щăта 9 класс етшуптăс па совхозн мис пəсты нєӈа йис. Вет од мăр щăта рəпитăс. 1997-мит одн икия мăнăс, икед пида Тўкъякăӈ кəрта касдăс. Икед – Георгий Матвеевич Гришкин – яӈкєм од Тўкъякăӈ кəрт кəщая вəд. Щăта Надежда арсыр тăхетн рəпитăс, нянь вєрты нєӈа,

дапкайн пиркашєка, пəдьницайн санитаркая.

2002-мит одн одăӈ эвед сєма питăс, яӈкєм од айлат ăӈки юдн нявремдад пида омсăс. Икед пида хəдум няврєм єнмăдтсăӈăн. Вəн эвед ин хəтмит классăн вəндтыйл, кимит эвед – кимит классăн, ай пухиед тăм одн одăӈмит класса мăнăс. Надежда Алексеевна лупд:

– Щăдта ма кəща ёхн культура хотн рəпитты вохсаюм. Айтєд вўш эвăдт ма ёнтăсты, тыйты семинарăта яӈхдум. Ма сăмєм дăӈхăс, щи вəндсум. Ăӈкємн юрн хотн ищи ёнтăсты партсаюм, пунăӈ сух эвăдт пуркайт ёнтсум.

Икєм пида яха мăнсумн, дыв щи пурайн мисăт, ошăт тăйсăт. Щи ош пўн эвăдт вей тыйты вəндсум, щăшкан сăх ёнтты питсум. Ернас ёнтты вєр ма юдн па тăйсум.

Интăм Надежда Алексеевна па Георгий Матвеевич ищи мисăтдовăт тăйдăт. Вəн воша вəлты мăнты ăн дăӈхадăт, вўтн вəлты нюхи, єсум йиӈк, хўд вəд.

Н. Гришкина кўлупн кəщая рəпитд: *«Одăӈ рəпитты питмємн кəртăн мир аршăк вəс, ин иса шимда йис, уша мўлты дəщăтдăн, нємхуят ушăӈа ăн юхăтд, атəдт кўлупăн омăсдăн, нумсэн вана юхăтд, муй вєрты. Хəдум хуят юхăтд, кăт няврєм, па щи».*

Ар хуят муй шимд юхăтд, Надежда Алексеевна нєӈăт пида кəртăӈ мир пăты йис емăӈхăтдăт вєрдăт: вурӈа хăтд, тыдăщ поры, хўд велпăсдăты ёх хăтд, Петров хăтд, 9 май... Щи тумпи дўв ай эвиет ăкăтдăддэ, ёнтăсты, сăк кăрăтты вəндтăддэ. Вєрум пурмăсдад окружной па районной кăсупсэта китдăт. И эви мăнум одн «Лучший сувенир округа» кăсупсыйн одăӈ тăхия питăс.

Ма Надежда Алексеевная ям вўща ясăӈ китдум, дəдн дўв хоттєд ёхдад пида уяӈа, тăдаӈа ат вəс. Дўв сорни ёшăӈ унтасн аршăк эви тəса ёнтасты нєӈăта ат йилăт.

Надежда НОВЬЮХОВА

Йилуп од Ас хӑлты тылӑщ 1-мит хӑтд вӯш эвӑдт округев хӯваттыйн щурӑс ёх нух хӑнштыя нємасыя тӑхи тывд.

Щурӑс ёха йиты пӑты кашӑң хӑннєхә вєритд щи нємасыя тӑхия лӯв саттэда, пәщта хӯват иса мосты нєпекӑт китты. Щи электронной нєпекӑт имухты нємасыя Управление сайт хуща мӑнд.

Щи тумпийн сыры щирн налог инспекция тӑхия ищи мосты нєпекӑт мӑты рӑхд.

Дэщӑтум нєпекӑт нємасыя тӑхийн муй налог тӑхийн вет хӑтд юпийн ёша вӯты рӑхд.

Щи тумпийн щурӑс ёх нєпекӑт копияйт тәп йилуп нємасыя тӑхийн вєрты питдыйт.

«ЛУКОЙЛ – Западная Сибирь» нємпи мӯв идпи питы вуй вӯты тӑхи ёх Русскинской кәртӑң вәндтыйдты няврємӑта автобус мойдӑсӑт.

Щит лыпӑт хойты тылӑщ 1-мит емӑңхӑтд пӑты мойдупсы. Щит округ правительства па **«ЛУКОЙЛ»** нємпи мӯв идпи питы вуйт вӯты тӑхи кӯтн «Кашащты нєпек» унтӑсн вєрсы.

«FIAT» нємпи хәс кӑт нyaврєм пӑты автобус тӑм йис щирн вєрман вәд: нyaврєм дуват омӑсты тӑхи, нємасыя хотхӑр, сыйты утӑт.

Щи тухапли щӑта тәса па мосты тӑхета кєншӑка яңхты пӑты карта хурасуп **«Глонасс/gps»** ут вєрсы.

Хӑнты ясӑңа тулмащтӑс
Людмила СПИРЯКОВА

Савчук па Сенгеповӑт хоттєд ёх ям вӯща ясӑң китдӑт.

Ям вӯща ясӑң Ёмвош округевн вәдты «Хӑнты ясӑң» газетаев хӯват щи хӑннєхуятӑта китдӯв, мӑта ёх ар ӛр па нумӑс пунӑс, хурамӑңа па яма «Хоттєд ёхдӯв од» вудаң емӑңхӑтд Югра мӯвевн тӑм 2014-мит одн постӑты па тӯңщирӑңа дэщӑтты. Тӑдаң ёш па тӑдаң кӯр щи ёха дупдӯв па едды вәдты-холты щирєвн ищиты щимӑщ хурамӑң па әмӑщ емӑңхӑтдӑт дыв эвӑдтэда давӑдты питдӯв!

Савчук па Сенгеповӑт хоттєд ёх, мӑта хӑнтэт ар од мӑр иса хӑннєхә мәшӑт ямӑдмӑн вәдупсы хӯват рәпитдӑт Сытомино вошн Сәрханд районӑн Югра мӯвн вәдты хӑннєхәйт

Тохтӯра дӯңты щира хӯв мӑр давдӑсты ӑн мосд

«Пәдьница очередь такды» – щимӑщ нєм тӑйд йилуп вєр, мӑта ут тӑм дӯң эвӑдт рәпитты одңитӑс. Щит интернет хӯват сыры арсыр мосты тохтӯрӑта нух хӑншаньщты вєр, дәдн тохтӯра дӯңты щира хӯв мӑр ӑн давдӑсты. Шаль, хуты итәх пурайн 40-60 процент арат нух хӑншаньщум ёх едды мосты тохтӯрӑта ӑн юхтыйддӑт. Тӑм вєр одӑңӑн ямсыева «Центр медицинской профилактики» нємпи сайт хуща вәты рӑхд па хӑншты, муй нын нәмӑсдӑты йилуп вєр одӑңӑн, муй па вєрты мосд.

Тӑмхӑтд вәйтантупсыйн путӑр мӑнӑс, муй мосд вєрты, дәдн пәдьницайтн очередь ӑн вәс. Мирхота округ мир ямӑдты вєр тәты департамент кәща хә Александр Филимонов, Нижневартовск вош нyaврємӑң деккар хот кәща нє Татьяна Загинайко па Ёмвош нyaврємӑң поликлиника кәща нє Лариса Тандалова юхтыйдсӑт.

Александр Филимонов дупӑс, хуты кашӑң дӯң-сӯс пурайн Ёмвош, Нижневартовск, Сәрханд па Нефтеюганск вошӑтн пәдьницайта шєңк ар мир юхтыйддӑт, нyaврємдада арсыр справкайт вӯты щира. Тӑм нӯша тӯңматты пӑты мосд ӑкмум мир кӑтна ортты: тумтак ёх, мӑта хуятӑта тәп справкайт вӯты мосд па мәшӑң ёх, хуйтат едды декщитты питдӑт.

Татьяна Загинайко ясӑң щирн, тӑм одн Нижневартовск вошн корь мәш тывӑс, щирн пәдьницайтн хот йит ӑн тӑрмӑс.

Лариса Тандалова дупӑс, округ пәдьницайн юхтум мир кӑтна ортсы: итӑт – педиатрӑт пӑты, кимит очередь ёх арсыр тохтӯрӑта. Щи тумпийн ӑшколайт ай тохтӯрӑт ищи анализӑт вӯсӑт па щӑдта справкайт мӑсӑт. Йилуп од сӯс едпийн хӑтд мӑр ай нyaврємӑт тӑйты хотӑт ай тохтӯрӑт ищи справкайт мӑты питдӑт.

Людмила ЛОНГОРТОВА

Тюмень мӯв губернатор ики пирисы

2014-мит од лыпӑт хойты тылӑщ 14-мит хӑтӑдн Югра па Ямал мӯвңӑнӑн вәдты мир Тюменской область губернатор хуят пирисӑт. Щит пӑты округев дуваттыйн пирєсты тӑхи кәща ики Андрей Павкин, ищимӑщ тӑхи кәща дӑңкар хә Денис Корнеев па тӑм тӑхи секретарь ими Ксения Дмитриева Ёмвош «Югра» нємуп РИЦ хот йитн айкед хӑншты па ӑкӑтты ёха айкед тәсӑт, мӑта хуят нух питӑс.

Кәща ёх ясңӑт эвӑдт уша йис, округевн пирєсты хӑтд яма мӑнӑс. Пириты тӑхета 386 596 хӑннєхә юхтыдӑс. Щит 35, 22 процента арат Югра мӯвн вәдты иса мир эвӑдт.

Тюменской мӯв губернатор хуята Владимир Якушев пирисы. Дӯв пӑтэда 83, 39 процент арат нєпек єсӑдсы. Кимит тӑхийн – Михаил Селюков, 9, 14 процент арат, па хәдмит – Владимир Пискайкин, 4, 29 процент арат нєпек мущатӑс. Мєт яма Нуви сӑңхум, Сӯмӑтвош, Нефтеюганской, Нижневартовской, Советской па Ёмвош районӑн вәдты мир пирєсты тӑхия юхтыйдсӑт.

Тюменской мӯв губернатор тумпийн ищи хӑтӑдн итәх кәртӑт кәщайт пирисыйт. Щиты Болчары кәрт кәщая Сергей Мокроусов йис (81, 51 процент арат). Ларьяк кәртӑң кәщая Евгений Звезда пирисы (81, 36 процент арат). Нижнесортымской ай вош кәщая Петр Рыморев нух питӑс (64, 45 процент арат). Сәрханд район Белый Яр ай вош кәщая Елена Никифорова пирисы (41, 22 процент арат).

Щи тумпийн Междуреченской, Мортка, Болчары, Даңки пос, Сибирской вошӑт, Советской па Ёмвош районңӑн депутат ёх пирисыйт. Мосд ястӑты, нух питум депутат хӑннєхуятӑт иса «Единая Россия» нємпи партия ёх эвӑдт вәддӑт.

Ирина САМСОНОВА

Сытомино кәртăӈ ёх вәлупсы

Тăта мосванăн вәйт лор тылăщ 24-мит хăтл вўш эвăлт па иса 27-мит хăтл вўш вәнта рәпатаем щирн Сытомино кәртăн Сәрханл районăн вәсум па арсыр ханнєхуятăт пила вәйтантыйлсум. Мєт олăңăн кәртăң кәща нє Людмила Анатольевна Бахметова эвăлт айкелăт уша вєрсум па тăмиты лўвел иньщăссум.

– Людмила Анатольевна, мăта ол вўш эвăлт нăң шушия вәлты ханнєхуятăтн Сытомино кәртăң кәщая пирисыйн, хута єнумсăн па муйсăр тăхетн тăмăщ рәпата вєрăта вәнлтыйлсăн?

– Сытомино кәртăң кәща нєңа ма тәняд ол лыпăт хойты тылăщн ведьщи пирисыюм. Щи щирн и ола тәп йис, хуты ма тăм тăхийн рәпитлум. Тăм вулаң вєр елпийн ищиты кәртăң кәща хот йитн арсыр мосты нєпекăт воинской учёт па гражданской оборона лэщăтты нє щира вәсум. Ӧхăт Российской государственной социальной университет филиал Сәрханл вошн менеджер нє щирн етшуптăсум. Щи вєр елпийн тăм Сытомино кәрт хущи сєма питсум, єнумсум па ăшколая вәнлтыйлты яңхсум. Ӧхăт икия мăнсум. Ин икем пила кăт няврєм єнмăллумн. Щи щирн, хута сєма питсум, щи тăхийн елды вәлтыхолты щи хăщсум.

– Нăң, алпа, вєритлăн Сытомино кәртăң мир вәлупсы олăңăн айкел мăнєма вєрты па лупты, муй щирн нын тăта вәлăты?

– Рәпатаем мăнты щирн уша йис, хуты итәх нўша вєрăт мўң тăта па тайлўв. Сыры олăтн ма щи утăт олăңăн иса ăн па нәмăссум. Мєт лавăрт вєрăт мўң район кәщайлўв нётупсы унтасн тăта тўңматлўв. Итәх кєншăк муй айшăк вєрăт мўң ăрлўвн-щомлўвн ямсыева и тăхийн тăта ямăллўв. Кашăң хăтл мăр, вантэ, кәртăң мир лўв нўшайлал лэщăтты пăта мўң хущева юхăтл па муй щирн вєритлўв, щиты лывела вещката нётлўв.

– Людмила Анатольевна, мăта ол вўш эвăлт Сытомино кәртăн омăссы па муйсăр хуятăт мєт олăң пурайн тăта ар пєлăк вәсăт?

– Ияха арсыр нєпекăт ăкăтты ки, щит рăхл лупты, хуты мўң кәртэв 1924-мит ол вўшн ведьщи тывăс. Щит, ма щирємн, ищи юврая ханшум щир. Мосл нәмăлмăты 18-мит йис пурайн вәлум Россия хон пєлăк нєпекăт, мăта утăт хущи тўңщирăңа Сытомино кәртэв олăңăн ханшман вәл. Иса, вантэ, щи йис олăт вўш эвăлт рўщ мир ханнєхуятăт тыв касăлсăт па тăта арсыр йилуп кәртăт омăссăт. Ищиты щи Дарко-Горшково па Кушниково кәртңăн катра пурайн тывсăңăн. Сытомино кәртэв, алпа, ищи щиты омăссы. Тәп мўң, айлат ёх, тăм йисн ищипа щиты лўңăтлэв, хуты кәртэв 1924-мит олн ведьщи тăта хуятăтн вєрсы. Вєра ар ханнєхә мўң кәртэва 1930-мит олăтн Россия арсыр тăхет эвăлт ăрн тыв китсыйт. Щи ханнєхуятăт унтасн ин тăмхăтл вәнта Сытомино вән кәрта лўңтăсл.

– Муй арат хуят тăмхăтл нын кәртăн хущи вәл па муйсăр тăхетн дыв худыева рәпитлăт?

– Нєпека ханшум щирн ки ямсыева лўңăтты, щиты рăхл лупты: шуши мир ханнєхуятăт эвăлт Горной нємуп кәртэв пила мўң хущева кăтсот мултас ханнєхә тайлўв. Дыв тăмхăтл рәт щирн тайты мўвлалн вәлăт. Тăта, вантэ, йис пурайт вўш эвăлт ар пєлăк ищипа хантэт вәсăт, щăлта муртăң юрнăт муй вухалят па дикумлăт. Ар мир ияха ки лўңăтты, щит щурăс ветсот ветъяң вет ханнєхә Сытомино хущи тăмхăтл вәл. Юхи хăщум олăтн арсыр мирăт дыв кўтэлн ияха дылтăсты питсăт. Итәх щосн икел – рўщ, имел па ханты. Тăм йисн ям ар щимăщ хоттєл ёх мўң тăта тайты питсўв.

– Людмила Анатольевна, муй щирн нын кәртăң ёхлăн вәлты хотăтн мăлыйт?

– Тăта вәлты хантэт йилуп хотăт ёша павăтты субсидия вухăтн Сәрханл районэв эвăлт мăлыйт. Щи вєрăт ма, вантэ, ямсыева ăн вәйтлум. Мўң хущева администрацияйн хот иса ăнтәм. Катрая ювум хотăт эвăлт итәх хоттєл ёх ешавәл йилуп хотăта касăлты питлăт. Щит пăта нємасыя вєрум поступсы щирн районэв кәщайт тăта вән па лащкам йилуп хот омăслăт. Ар пєлăк тăта вәлты хуят мєт олăңăн мўв государства эвăлт лэтлăт па щи вєр юпийн дыв вєритты щирєлн арсыр мосты нєпекăт ăкăтлăт па хотăт щи омăслăт. Мосăң, щит пăта юхи хăщум олăтн мўң кәртăң ханнєхуятлўв дывела ям ар хот йилпа вєрсăт.

– Нын кәртăнăн, алпа, щимăщ ёх вәлăт, мăта утăт иса рәпата ăн

тӑйԓӑт?

– Мўң муниципальной «Восход» нємуп тӑхи тӑта тӑйԓўв, хута ар пєлӑк кәртӑң хӑннєхә хўԓ веԓпӑсԓуман па сырсыр ԓєтутӑт вєрман щӑта рәпитԓӑт. Ям ар хуят ӑшколайн, няврємӑт ԓавӑԓты хотн, кәртӑң кәща муй рўтьщӑты хотӑтн рәпата ԓывеԓа мущӑтсӑт. Щи тумпийн вєра ар кәртӑң ёх мўв иԓпи тащ вўты тӑхетн рәпата тӑйԓӑт. Мосԓ, ма щирємн, щиты ямсыева лупты, хуты тӑмхӑтԓ рәпатайԓы хӑннєхә мўң хущева иса ӑнтәм.

– Тӑта кәртӑң кәща хот еԓпийн ма кев хурас вантсум, мӑта оԓн Вуԓаң ԓаля яңхум ёх пӑта щимӑщ хурамӑң тӑхи щӑта вєрсы?

– Щи кев хурас тәп 2006-мит оԓн тӑта йиԓпа ԓэщӑтсы. Ӑшколаев ԓепн па катрая вєрум кев хурас ищиты тӑйԓўв. Ԓўв 1961-мит оԓн щив омӑссы. Кашӑң Вуԓаң ԓаԓь емӑңхӑтԓ постӑты пурайн мўң кәртӑң хӑннєхуятԓўв иса щив яңхԓӑт па ԓаԓь пура вєрӑт айкеԓӑт тәԓӑт. Ин юхи хӑщум оԓӑтн Сытомино кәртэв хущи тәп муртӑң щимӑщ хуятӑт хӑщсӑт, мӑта ёх ԓаԓь мӑнум мӑр колхос хущи арсыр ԓавӑрт рәпатайт вєрсӑт. Мєт пирӑщ ими ԓыв эвӑԓтэԓа тӑм пўш ай ярсот вет оԓа щи йис. Ԓўв тумпеԓн яртъяң хӑннєхә тӑта па вәԓ.

– Людмила Анатольевна, нын кәртӑң рўтьщӑты хотн хущи, аԓпа, шуши мирӑт якты-ариты хот тӑйԓӑты?

– Мўң Сытомино кәртӑң рўтьщӑты хотэвн «Әмӑщ нє» нємуп якты-ариты хот тӑйԓўв. Лыв кашӑң шуши мир емӑңхӑтԓӑтн арсыр хурамӑң якӑт якԓӑт муй арӑт ариԓӑт. Щи тумпийн па арсыр рўщ якты-ариты тӑхет ищиты тӑйԓўв.

– Пәмащипа нӑңена, Людмила Анатольевна, тӑм айкеԓԓӑн пӑта! Тӑԓаң ёш па тӑԓаң кўр нӑңена!

Владимир ЕНОВ

Антитеррористической вєрӑта вәнԓтӑԓыйт

Лыпӑт хойты тыԓӑщ 15-мит хӑтӑԓн Ёмвошн Югра мўв Антитеррористической тӑхи ёх мирхота ӑктӑщийԓсӑт.

Вәйтантупсыйн ӑктӑщум мир антитеррористической вєрӑта вәнԓтӑты щирӑт оԓӑңӑн путӑртсӑт. Щи юпийн тӑм тӑхи кәща ёх нумса юхӑтсӑт Нягань вош па Мастар районӑн щимӑщ вәнԓтӑты вєр ԓэщӑтты. Щит пӑты лыпӑт хойты тыԓӑщ 15-мит хӑтԓ хәт щос хәԓумъяң минута етн пєԓа вўш эвӑԓт Нягань вошн па Мастар районӑн вән, вўщԓум (рўщ щирн «жёлтый» уровень) пӑԓтап террористической вәнԓтӑты ут пўншсы. Тӑм пӑԓтап вәнԓтӑты вєрлӑп тәхӑрԓы тәп щи пурайн, хән вошн вәԓты мира нємӑԓт пӑԓтап тәты ӑн питԓ.

Тӑмащ вәнԓтӑты вєрӑт нємасыя ԓэщӑтԓыйт, ԓәԓн округев ԓуваттыйн мир ԓавӑԓман тӑйты тӑхи ёх имухты вєритсӑт вәԓты мира нётты.

Хӑнты ясӑңа тулмащтӑс
Ирина САМСОНОВА

Хотӑт па щирн йиԓпатты питԓыйт

Тӑм ванӑн округев хўваттыйн хотат хошмӑԓты, нуви тўт вўщитты, каврум па потум йиңк мӑты вєрӑт тәты тӑхи департамент кәща ики В.Н. Нанака па хотӑт йиԓпатты Югорской тӑхи кәща хә С.В. Макаров айкеԓ кӑншты па хӑншты хуятӑт пиԓа вәйтантыйԓсӑңӑн.

Виктор Нанака ясңӑт эвӑԓт уша йис, хуты васы мӑнты тыԓӑщ оԓӑңмит хӑтԓ вўш эвӑԓт коммунальной вєрӑт пӑты сухуптӑты нєпекӑтн хотӑт йиԓпатты вєр пӑты кашӑң тыԓӑщ вух вўты питԓы. Вантэ, Россия мўв ԓуваттыйн 2014-мит оԓ вўш эвӑԓт хотӑт йиԓпатты рәпата пӑты ӑнтә тәп правительства ёх вух єсӑԓты питԓӑт – ԓўв сӑттэԓа хот тӑйты хӑннєхә щи вєр пӑты ищи кашӑң тыԓӑщ вух сухуптӑты питԓ.

Сыр-сыр хотӑт	И квадратной мєтра пӑты сухуптӑты вух арат		
	2014 оԓн	2015 оԓн	2016 оԓн
Юх сух эвӑԓт хотӑт	8,55 шойт	9,10 шойт	9,55 шойт
Панельной хотӑт иԓԓы-нухԓы яңхты хушап такԓы	12,05 шойт	12,80 шойт	13,50 шойт
Панельной хотӑт иԓԓы-нухԓы яңхты хушап пиԓа	13,85 шойт	14,70 шойт	15,50 шойт
Кирмӑщ ар нартупӑң хотӑт иԓԓы-нухԓы яңхты хушап такԓы	10,75 шойт	11,45 шойт	12,00 шойт
Кирмӑщ ар нартупӑң хотӑт иԓԓы-нухԓы яңхты хушап пиԓа	12,35 шойт	13,15 шойт	13,80 шойт

Югра мўвн щимӑщ поступсы 2014-мит оԓн Ас нопӑтты тыԓӑщн хәԓумъяң оԓ еԓԓы пєԓы ԓэщӑтсы. Щив округев хўваттыйн хәт щурӑс ярсот хәԓум хот нух хӑншсы. И щурӑс сот няԓъяң кӑт хот хәԓум оԓ мӑр йиԓпатты нәмӑсԓы.

«Жилищной кодекс РФ» нємпи поступсы щирн вєра катра хотӑтн (рўщ щирн аварийной) па 70 процента арат вєвтама ювум вәԓты-хоԓты хотӑтн вәԓты хӑннєхуятӑт йиԓпатты вєр пӑты вух сухуптӑты ӑн питԓӑт.

Виктор Нанака ясңӑт щирн, мосӑң, щи пурайн ар нартупӑң хотӑтн вәԓты мир шавиман вәԓты хотӑт тӑйты питԓӑт. Тӑм оԓн 369 вәԓты хот йиԓпатԓы. Щи вєра 1миллиард 843 миллион щурӑс шойт вух мӑнԓ. Щит 226 миллион щурӑс шойт государственной вух; 66-кєм миллионхотӑтхошмӑԓты, нуви тўт вўщитты, каврум па потум йиңк мӑты тӑхи вух; Югра мўв правительства эвӑԓт 115 миллион щурӑс шойт вух; ай вошӑт, кәртӑт тӑхет эвӑԓт 45 миллион щурӑс шойт вух; ԓўв сӑттэԓа хот тӑйты хӑннєхә эвӑԓт 1 миллиард 616 миллион щурӑс шойт вух щив мӑнԓ. Ёмвош мєт оԓӑңӑн Чехова па Ленина вош хуԓыңӑн омӑсты хотӑт йиԓпатты питԓыйт.

Сергей Макаров ӑктӑщум хуята путӑртӑс, хуты тӑм ванӑн округев хўваттыйн ар нартупӑң вәԓты-хоԓты хотӑт ԓыпийн иԓԓы-нухԓы яңхты няԓъяң нял йиԓуп хушап омӑсԓы. Щи эвӑԓт мєт ар Нягань вошн - хәс кӑт хушап. Мосԓ ястӑты, хуты и щимӑщ иԓԓы-нухԓы яңхты хушап кӑт миллион арат тын тӑйԓ.

Ирина ПОСЛОВСКАЯ

Ӆын сӑттэна вєр тӑйты

Ёмвош округев ӆуваттыйн Пилипец опрӑщ нєм иса мирн яма вәӆы. Вантэ, 1990-мит оӆӑтн кӑт яйӈӑн-нёмӑсӈӑн Александр па Сергей Сӯмӑтвош районӑн мєт оӆӑӈ ӆын сӑттэна вєр тӑйты хуятӈӑна вәсӈӑн. Ӆын вәӆупсы ӑшн арсыр ӆавӑрт суртӑт па шәк вєрӑт єтӆясӑт, тәп каркам па хӑрщи хӑннєхәйӈӑн нємӑӆт ут ӑн пӑӆман тәса рәпитман еӆӆы вәсӈӑн.

Александр па Сергей нёмӑсӈӑн 1955-мит олн Свердловской область Шалинской район Курыль кәртӑн сєма питсӑӈӑн. Сырыя ӆын мәшӆы щӯщєӈ пушхиеӈӑна вәсӈӑн. Кӑтхәӆум оӆ ӆуваттыйн уша йис, хуты нœврємӈӑн ёшкӯр па шӑнш ӆӯв кӑшимәш пиӆа сєма питсӑӈӑн. Щит пӑты ӆын ӑӆ хӑннєхә киньща вєра ӆєӆ кӯтуп пӑӆат эвӑӆт вәсӈӑн.

Ӑӈкӑн – Лидия Михайловна, ащӑн – Николай Владимирович, ияха вәӆман мӑр хәӆум эви: Любовь, Вера, Надежда па кӑт нёмӑсӈӑн пухӈӑн Александр па Сергей єнмӑӆтсӑӈӑн. Мєт вән упеӈӑн ипӯша яйӈӑн пєӆа вантман вәсӈӑн. Вантэ, Александр па Сергей айтєӆн шєӈк юнтӑӈ няврємӈӑна єнумсӑӈӑн.

Айӆат пурайн Александр па Сергей радива вєр сӑмӑӈа тӑйсӑӈӑн. Ӆын хот йитн ям арат катра радива па щитӑт лэщӑтты щӯӈкӑт вәсӑт. Яйӈӑн ипӯша мулты вєрсӑт, карты утыет ияха кӑрӑтсӑӈӑн. Щӑӆта ӆын ёшӈӑнӑн вєрум йиӆуп радива хәӆӑнтсӑӈӑн.

Ӑшколайн вәнӆтыйӆты пурайн яйӈӑн-нёмӑсӈӑн тынєсты вєр лэщӑтты питсӑӈӑн. Ӆӯӈ рӯтьщӑты пурайн ӆын Курыль кәртӑн хӯӆ веӆпӑсӆӑсӈӑн, щӑӆта автобус доӆьты тӑхийн ӑктӑщум мира тынысӈӑн. Әмӑщ, хуты кәртӑӈ хуятӑт пӑты щит шєӈк мосты вєр вәс, ӆыв ипӯша щӑта Пилипец яйӈӑн ӆылӑӈ хӯӆӑт пиӆа ӆавӑӆсӑт.

Тӑӆ пурайн Александр па Сергей ӆухн хӑтатӆяты вєр мосман тӑйсӑӈӑн, ӆын ипӯша вәнтӑн войт катӑӆсӑӈӑн. Мосӆ ястӑты, яйӈӑн нємасыя ӆын паӆӑтӈӑн-лӯватӈӑн ёшн ӆухӈӑн вєрсӑӈӑн. Ӑӈкӑн-ащӑн нёмӑсӈӑн шєӈк мосман тӑйсӑӈӑн, пиӆаӈ няврємӆаӈӑн вєрум тәс па ям вєрӑтн юрӑщсӑӈӑн.

Ӑшкола юпийн айӆат яйӈӑн Пермской мӯв Кунгур вошӑӈ нємасыя вәнӆтыйӆты тӑхия мӑнсӑӈӑн. Хәӆум оӆ мӑр ӆын вух ӆӯӈӑтты па ортӑсты хуятӈӑна вәнӆтыйӆсӑӈӑн. Айӆат яйӈӑн щи пура оӆӑӈӑн ванкӯтӆы нәмӑӆмийӆсӑӈӑн. Щи пурайн Александр па Сергей хӯв әптӑт тӑйсӑӈӑн. Ӆын гитара нємпи нарӑсты юхн яма юнтсӑӈӑн, кӯтэнӑн ӆәхсӑӈа вәсӈӑн. Щит пӑты вәнӆтыйӆты айӆат ёх кӯтн ӆын яма тӑйсыйӈӑн.

Вәнӆтыйӆты тӑхи етшуптуман юпийн яйӈӑн Увӑс мӯва Полнавӑт кәрта рәпитты китсыйӈӑн. Кәртӑн Александр хӑнты айӆат нє Вера Пятникова пиӆа вәтӑӈа йис. Вера Ивановна Тукъякӑӈ кәртӑн сєма питӑс. Ащеӆ-ӑӈкеӆ вой-хӯӆ веӆпӑсӆуман вәсӈӑн. Ӑшкола юпийн Вера хот ӆыпийн нєрӑсты нєӈа вәнӆтыӆӑс. Рәт кәрта юхӑтмаӆн Александр Пилипец пєӆа икия мӑнӑс.

Әхӑт яйӈӑн-нёмӑсӈӑн Сӯмӑтвош район Тэк кәрта рәпитты вохсыйӈӑн. 1978-мит олн Александр па Вера хоттєӆ ёхн оӆӑӈ Наталья эви сєма питӑс. Щи пурайн айӆат семья Ай Ас юхан пӯӈаӆн омсум павӑрт хотыенӑн вәсӑт. Щӑӆта 1979-митн кимит Татьяна-эвие Нуви Тәрум илпия юхтӑс. И оӆ юпийн хәӆмит Надежда пушхие катӆсӑӈӑн. Щӑӆта 1982-мит олн Тәрум Ащийн Сергей пухн мойӆӑсыйӈӑн. Щиты тывӑс, хуты эвиет ащеӆ иты мәшӑӈ хӑннєхуятӑта сєма питмаӆ. Сергей пух тумтак хуята єнмӑс. Әхӑтшӑк ар няврєм хоттєӆ ёх йиӆуп хотн мӑсыйт.

Хӑнты кәртӑн Александр – вух ӆӯӈӑтты хәя, Сергей – интернӑтн завхоза рәпитты питсӑӈӑн. Әхӑт яйӈӑн-нёмӑсӈӑн нумса питсӑӈӑн вәнтӑн юх павӑртӑт євӑтты, тӯтъюх сопаса лэщӑтты па щитӑт кәртӑӈ мира тракторӑн тәты. Александр па Сергей кӯш кӑшаӈ ёш-кӯр тӑйсӑӈӑн – рәпата тумпийн ӆын вой-хӯӆ веӆпӑсӆӑты вєр пєӆы сӑмӑӈ вәсӈӑн. Кәртӑӈ мир кӯтн ищи ӆәхсӑӈа, ипӯша арсыр утн нётӑсман вәсӈӑн.

Наталья

1989-мит олн яйӈӑн пәрӑщ єнмӑӆты вӯянтсӑӈӑн, ӆәӆн еӆӆы пәрӑщ нюхи тыныты. Ӆын тащӑтн кӑтсоткєм пәрӑщ вәс. Тәп щи вєр айӆта еӆӆы ӆавӑрта мӑнӑс. Вантэ, увӑс мир йистєӆн вәнтӑн вой катӑӆсӑт, Ас юханӑн хӯӆ мощатсӑт, щит пӑты пәрӑщ нюхи шєӈк ӑн мосӑс. Ӑшколая, интерната, няврємӑт хӑтӆ мӑр ӆавӑӆты тӑхия тәп нюхи рӑхӑс мӑты. Ипӯш Сӯмӑтвош эвӑӆт ям арат пәрӑщ нюхи вохсы. Яйӈӑн войт хурсӑӈӑн, тәса лэщӑтсӑӈӑн. Роман, ӆынӑна ястӑсы, хуты нюхи ӑн мосӆ. Щит рувӑӈ ӆӯӈ пура вәс. Нюхи нємхуӆта пунты щир ӑнтәм вәс. Муйкєм вєритсӑт – тынысӑт. Вән шоп вой нюхи ӆын щиты ӑӆ мӯва хирсӑӈӑн…

Щи юпийн ешайе кәртӑн хотӑт омӑссӑӈӑн. Еша вәс па ай ӆапка пӯншсӑӈӑн. Щи мӑрн Александр имеӆ Вера Ивановна тӑӆаӈтєӆн пушхиеӆаӆ ямӑӆтман вәс. Атӆ-хӑтӆ ӆӯв эвиеӆаӆ пӯӈаӆн омсӑс. Щи пу-

Александр Пилипец хоттєӆ ёх па Сергей яйӆ пиӆа

олӑӈмит хуятӈӑна вәсӈӑн

Татьяна эвиеӈӑл пила

Надежда

Михаил

Николай

райн лӯв и олтман эвиет Курган вош Г.А. Илизарова нємпи пәльницая тәтлясләэ. Мєт олӑӈ вән Наталья эвӑн кӯрӈӑл еша ямӑлтсыйӈӑн. Кимит олн – Татьяна эвие, юволӑӈӑн мєт ай Надежда пушхие лекщитсы. Няврємӑта щи пурайн шєӈк лавӑрт вәс, йилпа кӯрн шәшты вәнлсӑт. Лӯвлал-сомлал щи мурт кӑшаӈ вәсӑт – щом иса ӑнтәм вәс. Тәп сорни ӑӈкие Вера Ивановна пушхиет пӯӈалн ипӯша ванӑн вәс.

Щи мӑрн яйӈӑн-нёмӑсӈӑн Тэк кәртӑн йилуп лапка омӑссӑӈӑн. Тәп щи тӑхи ешайе рәпитӑс – хуятн нєман лапка тӯтн пунсы. Щикӯш лавӑрт вәс, муй арат вух щи вєра єсӑлсӑӈӑн, муй арат ӛр пунман вәс. Тәп пӑлтапіы яйӈӑн хәлум пӯш йилпа тынєсты вєр лэщӑтты питсӑӈӑн.

Кашӑӈ ол яйӈӑн-нёмӑсӈӑн няврємӑт Украина мӯва ӑӈкилал-ащилал хуща тәтлясӈӑн. Ипӯш щӑта и яй-нёмӑс мил ёнтӑсты тӑхи етшуптӑс па елды хуятӈӑн вой сух эвӑлт милӑт ёнты питсӑӈӑн. Вантэ, вой велпӑслӑты лын айтєлн вәнлтыйлсӑӈӑн. Щит пӑты лын па хоттєл ёхлал иса вой сух милн тӑйсӑт.

Айлтыевалынлэщӑтум вєрн яма мӑнты питӑс. Ӛхӑтшӑк 1996-митн олн лын Сӯмӑтвошн йилуп «Надежда» нємпи лапка пӯншсӑӈӑн. Тӑмӑщ нємн лын нємасыя лапка альсӑӈӑн. Вантэ, щи пурайн ай Надежда-эвие Курган вош пәльницайн вәс. Лӯвлал щи мурт кӑшаӈ вәсӑт – кӯрӈал нюхтӑты вєр ӑнтәм вәс. Хӯв мӑр эвие яма йиты ӑн лаӈхӑс. Щит пӑты ащел Александр Пилипец тєрмалуман эвиел хуща мӑнӑс. Мосл ястӑты, хуты щи вәнта лӯв вән вош пәльницая ӑнт яӈхӑс. Надежда пушхие пила яма путӑртӑс па лупӑс, хуты йилуп лапка лӯв нємн альщӑты питлы.

Ищи мӑрн Сергей Пилипец Сӯмӑтвоша каслӑс. Ими тәс, кӑт пӯхӈӑн сєма питсӑӈӑн. Интӑм вән Михаил пӯхл хәс ола йис, Николай – лапӑтхущъяӈ ол вәнта єнмӑс.

Еша вәс Александр хоттєл ёхлал пила ищи район воша вәлты-холты мӑнӑс. Щи мӑрн вән эвеӈӑн Наталья па Татьяна ӑшкола етшуптӑсӈӑн па Пермской мӯвн ащел вәнлтыюм тӑхи пирисӑӈӑн. Ӛхӑт Надежда ищи щив вәнлтыйлты юхтӑс.

1998-мит олн яйӈӑн-нёмӑсӈӑн Сӯмӑтвошн кимит «Русь» нємпи па Лэв кәртӑн и лапка пӯншсӑӈӑн. 1999-митн айлат Наталья па Татьяна эвеӈӑн вәнлтыйлты тӑхи етшуптӑсӈӑн па Сӯмӑтвошӑӈ «Русь» нємуп лапкайн рәпитты питсӑӈӑн.

2001-мит олн Сергей Пилипец ӑнтәма йис. Хӑщум нёмӑса пилыел таклы шєӈк лавӑрт вәс. Вантэ, лын айтєлн и нумӑсн, и ӛрн вәлупсы хӯват шәшсӑӈӑн. Хәлум ол мӑнум юпийн Александр ищи па мӯва мӑнӑс. Наталья, Татьяна па Надежда ащел па акел лэщӑтум тынєсты вєр елды тәты питсӑт.

2008-мит олн Вера Ивановна ӑнтәма йис – сӑмл мәшӑӈ вәс. Вантэ, вәлупсы мӑр лӯв ивлапа сорни пушхиет ямӑлтман, лывӑт атл-хӑтл лекщитман иса муй ӛр тӑйс – няврємӑта мӑслэ. Александр Николаевич па Вера Ивановна вәлман иса пурайн лӑӈхасӈӑн, ләлн Сергей пух лыв сӑттәлa лэщӑтум вєр елды ат тәс. Вәлупсы щиты тывӑс, хуты Сергей пасыр вәлупсы ӛш пирийс. Кӑт ол мӑнӑс – Сергей пух хӯв пӑнта мӑнӑс. Ищи пурайн ӑнтәма ювум Александр па Сергей нёмӑсӈӑн вәна пєлка ӑӈкилал-ащилал сурма питсӑт.

Эвиета шєӈк лавӑрт вәс. И пуляӈ лыв тынӑӈ рәт ёхлал вәтшӑсӑт. Алпа, щи шәк вєр эвӑлт лыв мєт ӛраӈа йисӑт. 2011-мит олн лыв Сӯмӑтвошн йилуп «Удача» нємпи лапка пӯншсӑт. Ин вәнты Наталья, Татьяна па Надежда ащел-акел лэщӑтум тынєсты вєр елды тәлӑт. Щи тумпийн тӑмхӑтл Миша па Коля Игрим вошн вәнлтыйлӑӈӑн. Ешавәл лын ищипа вән йивәвета тынєсты вєр елды тәты нётты питлӑӈӑн. Лыв єнмупсалал кӯтуп пӑлат эвӑлт щикӯш лєлшӑк, тәп нумӑслал па ӛрлал карщӑт. Ин вәнты лыв лапкаела мир юхӑтл, вантэ, ӑӈкилал-ащилал ям ясӑӈӑн нәмалмийллыйт.

Итәх пурайн кӑшилы-мәшилы хӑннєхә ӑл рәпата лэщӑтты щом ӑн тӑйл, щи пурайн хән айтєлн мәшмалтум хуятӑт щи мурт вән па лавӑрт вєр тәлӑт. Тәп рәпата пєла каркам хӑннєхәйӈӑн, пӑлтапіы па нумсӑӈ хуятӈӑн яйӈӑн-нёмӑсӈӑн лавӑрт 1990-мит олӑтн арсыр лавӑрт суртӑт ещӑлт лын сӑттәна вєр лэщӑтты вєритсӑӈӑн. Щимӑщ мєт ям хӑннєхә хураслал лын сорни няврємӑта мойлӑсӈӑн.

Ирина САМСОНОВА

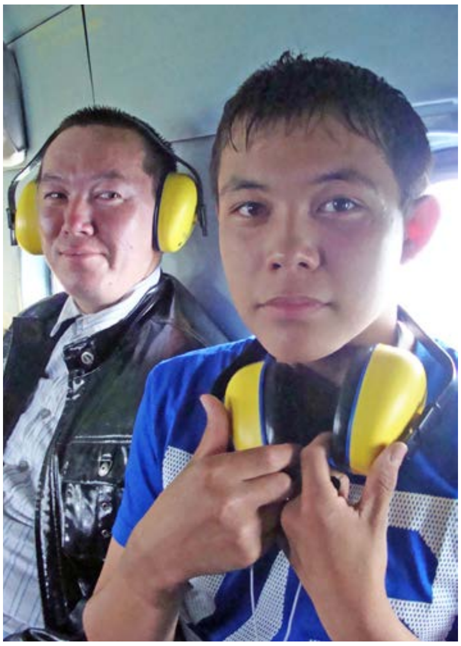

Няврємăт вəнӆтыйӆты мăнӆăт

Кашăң ӆўң-сўс Ляминской ăшколайн хăнты ясăңа вəнӆтăты нє Галина Павловна Лаптева вўт кəртăт эвăӆт хăнты эвет, пухăт вəнӆтыйӆты щира ăкăтӆ. Ӆўв лупăӆ, хуты итəх пурайн сєм йиңк такӆы ăн вєритӆ вантты, хутыса пушхиета шєңк ӆавăрт ăңкиӆаӆ-ащиӆаӆ эвăӆт па тăхия мăнты. Тəп ӆўв нявремăта така лупăӆ, тăм йисн нумсăңа вəӆты мосӆ.

Ешăк Галина Павловна па нявремиет, йиӆуп вəнӆтыйӆты оӆ пиӆа! Əмăщ вəнӆтупсы!

Людмила СПИРЯКОВА
Хутăт вєрăс Галина Лаптева

Ханты ясанг
(Хантыйское слово)
№18 (3414), 19.09.2014

Соучредители
Дума, Правительство Ханты-Мансийского автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных и внешних связей Ханты-Мансийского автономного округа – Югры

Редакция

Главный редактор – **Решетникова Р.Г.**
Телефон (3467)33-36-82

Заместитель главного редактора – **Вах Н.И.**
Телефон (3467)33-24-02

Ответственный секретарь – **Новьюхова Н.В.**
Телефон (3467)33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г.Ханты-Мансийск, ул.Комсомольская, 31
тел./факс (3467)33-17-52
E-mail: luima@ugracom.ru
Газета размещена на сайте **www.khanty-yasang.ru**

Отпечатано:

ОАО «Издательский дом «Новости Югры» г. Ханты-Мансийск, ул. Мира, 46.

Подписано в печать:
по графику 17.09.2014 г. в 15.00.; фактически 17.09.2014 г. в 15.00.
Индексы **04393, 54393**
Тираж **2210** экз. Заказ **1408**.
Цена свободная

Газета зарегистрирована Управлением Федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций по Тюменской области, ХМАО-Югре и ЯНАО. Свидетельство о регистрации ПИ №ТУ 72-00796 от 23 января 2013г.

Мнение авторов публикаций не обязательно отражает точку зрения редакции.